

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1878. Andra Kammaren. N:o 53.

Tisdagen den 7 Maj 1878.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes öfverläggningen angående Särskilda Utskottets utlåtande N:o 1, i anledning af de inom Riksdagens båda Kamrar väckta motioner rörande landtförsvarets ordnande.

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.*

Ordet lemnades åt

(Forts.)

Herr Carl Ifvarsson, som yttrade: De fleste talare, som hittills uppträdt i denna fråga, hafva börjat sina anföranden med förklarande, att de icke väntat att kunna med sina röster och uttalanden omvända någon, emedan de trott, att man litet hvar på förhand fattat sitt beslut i frågan. Jag vill göra på samma sätt. Jag säger likasom de, att, då jag nu uppträder här, det icke är med beräkning att taga någon enda med mig, som icke redan förut har bestämt sig för att gå åt den sidan, jag tillhör, ty om det å ena sidan kan sägas, att vi icke vilja släppa ett förslag, hvarom vi enats, har det klarligen märkts, att det å andra sidan icke är meningen att ingå på ett förslag, som blifvit framlagdt af den sida, hvartill jag hör.

Jag har derfor begärt ordet egentligen för att i någon mån understödja den talare, som i går först uppträdde till försvar för Utskottets och motionärerens förslag, och jag gör detta, emedan jag anser, att hans yttrande blifvit dels missförstådt och dels öfver höfvan klandradt. Jag tror deremot, att han hade rätt i allt hvad han sade; hans yttrande var riktigt från historisk synpunkt och äfven i hvad han talade om denna fråga; och då jag i allo delar hans åsigtter, vill jag ingalunda dölja det.

Man har påstått, att hvad han yttrade i afseende på landtmannapartiet och dess verksamhet sades för att förherrliga partiet. Jag kan icke uppfatta hans yttrande från den synpunkten; och jag är viss på, att han icke sade det i den meningen. Han afsåg endast dermed att försvara hvad partiet gjort, och yttrandet bör icke uppfattas annorlunda.

Man har vidare anmärkt mot hans yttrande, att han skulle hafva sagt, det landtmannapartiet befrämjat universitetens bästa och att

Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 53.

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

detta hans påstående skulle vara origtigt. Landtmannapartiet har visserligen icke i allmänhet varit med om att bevilja anslag för nybyggnader; men han yttrade icke heller, att det var fråga om byggnader vid universitetet utan om lärarnes ställning; och beträffande deras aflöning och pensionering vågar jag påstå, att det är landtmannapartiet lika väl som Kammarens öfriga ledamöter, som dertill bidragit. Jag vill derföre icke säga, att icke öfrige ledamöter i Kammarerna uti vissa frågor verkat lika väl till allmänt gagn som vårt parti och kanske mycket mera. Jag vill tro, att man å ömse sidor utgått från den synpunkten, att hvad man ansett vara riktigt och nyttigt, har man velat befrämja; men jag tror icke, att klandret mot landtmannapartiet har varit berättigadt, så mycket mindre som det sammans medlemmar lika som en hvar annan handlat efter sitt bästa förstånd och som, efter hvad jag tror, det nog skall visa sig, att partiets verksamhet icke varit till skada för samhället.

Man har visserligen sagt, att vissa anslag icke skulle hafva beviljats, derest landtmannapartiet alltid fått sin vilja fram. Ja, detta är riktigt så vidt fråga varit om anslag, som detta parti stundom ansett hafva beviljats till alltför höga belopp, och i allmänhet tror jag för min del, att det ofta varit till större gagn om mera sparsamhet iakttagits vid flera tillfällen. Jag vågar ock påstå att, om icke denna sparsamhetsanda funnits hos landtmannapartiet, statens utgifter varit större än de nu äro samt att det i många afseenden icke varit till gagn att öka statsutgifterna utöfver deras nuvarande belopp. Således, om det ena partiet i denna Kammar vill tillmäta sig beröm framför landtmannapartiet, så tror jag dock att detta senare med fog kan ställas i jemnbredd med det förra i afseende på att hafva handlat omtänksamt och klokt till fosterlandets sanna bättnad. Något annat menade, enligt min uppfattning, icke Herr Key med hvad han här i går yttrade, och den ståndpunkt tror jag att hvar och en, som hysar samma åsichter som han i denna fråga, lätt kan försvara.

Hvad nu beträffar denna kompromiss och den klagan öfver densamma, som ofta under diskussionen förekommit, så får jag bekänna, att jag icke kunnat finna denna kompromiss så klandervärd, som man velat påstå. Jag har icke tillhört denna kompromiss, och det är kanske derföre som jag icke har reda på allt hvad kompromissarierna öfverenskommit om; men afses dermed intet annat än sammanbindandet af nu omhandlade frågor till en, så får jag säga att man häruti handlat klokt och rätt, ty dessa frågor hänga så tillsammans, att den ena af dem icke kan lösas utan i sammanhang med den andra. Man skulle komma in på afvägar och orättvisor, om man söndrade dessa frågor från hvarandra och icke sökte lösa dem i ett sammanhang. Jag tror mig något så när kunna bevisa detta. Då man i första rummet ställer frågan om förbättring af landets försvar, uppstår den frågan: huru skall detta ske? Svaret derpå tror jag att vi äro temligen ense om. Sådant kan nemligen icke ske med mindre beväringinstitutionen eller, som vi numera kalla det, den allmänna värnpligten anlitas i högre grad än hittills egt run. Då uppstår den frågan: skola väl rust- och rothållare vara skyldige att underkasta sig en sådan tillökning i sina bördor utan att få motsvarande

minskning i utgifter i och för rust- och rotehållet? Derpå måste man svara nej, de kunna icke skäligen göra det, och detta så mycket mindre som man påstår, att den nya stammen, som måste finnas, kommer att öfvas mer och följaktligen blifva kostsammare än den gamla. Då gäller frågan: på hvad sätt skola dessa ökade bördor och kostnader fördelas? Skola de fördelas lika på alla samhällsklasser, äfven rust- och rotehallare, eller skall indelningsverket helt och hållet afskaffas?

*Angående
landt försvars
ordnande.*

(Forts.)

Dervid mötes man, i fråga om den nya bördans fördelande äfven på rotehallare, af de s. k. knektekontrakten, hvilka säga att allmogen skall vara befriad från vidare utskrifning, då den fullgör sina förpligtelser såsom rust- och rotehallare. Rusthållarne skyddas äfven genom särskilda Kongl. bref, hvarpå de stödja sina rättigheter. Således om man vill införa allmän värnpligt och på samma gång icke vill trada rust- och rotehallarnes rätt för nära, så måste man göra sig den frågan: måtte det ej blir nödvändigt att afskaffa indelningsverket? Den frågan måste jag besvara med ja. Men, invänder man, grundskattefrågan har ej att göra med försvarsfrågan. På visst sätt kan man ega rätt att säga så, emedan dessa frågor icke stå i sådant omedelbart sammanhang, att icke den ena skulle kunna lösas utan den andra, men skall denna lösning blifva rättvis, så fordras ovilkorligen att, om rust- och rotehallarne varda befriade från indelningsverkets tunga, de som tyngas af höga grundskatter på samma gång blifva befriade från denna skatt. Indelningsverket och grundskatterna stå i det sammanhanget med hvarandra, att de båda måste betraktas som skattebördor och att i orter, der den ena bördan är jämförelsevis lätt, den andra trycker så mycket hårdare. Följaktligen skulle befrielse från den ena endast innebära en ojemnt verkande skatte lindring. Skall det ligga full rättvisa i reformen, så måste samma förmån beredas såväl i ena som andra afseendet.

När man kommit dit, uppstår frågan om sättet att ersätta statsverket den inkomst dessa skatter lemnat. Jo, svaras det, man får göra det genom att höja bevillningen. Man får söka att befrämja likställighet mellan alla och derföre äfven i någon mån höja bevillningen på jordbruksfastighet, så att den blir lika med bevillningen för annan fastighet. Dernäst kommer frågan om kommunalförfattningarna. Då kommunalutskylderna beräknas efter bevillningens belopp, följer deraf att, om en allmän förhöjning af jordbruksfastigheternas bevillning och taxeringsvärde eger rum, jordbrukarens kommunalutskylder skulle betydligt ökas, så vida ej grunden för debiteringen deraf ändras. Frågorna om bevillningsförordningen och kommunalförfattningarna hänga således så tillsammans att, om man vill befrämja likställighet mellan alla, dessa förordningar på samma gång måste ändras och frågorna i ett sammanhang lösas. Nu kan detta ske på två sätt: antingen genom att, såsom förlidet år föreslogs af Kongl. Maj:t, afskrifva en del och småningom införa ökad försvarskraft samt sålunda fortsätta till dess målet är vunnet eller också, på sätt Utskottet nu föreslagit, besluta om hela saken på en gång och i alla fall småningom genomföra reformen såsom nu blifvit ifrågasatt. Hvad mig beträffar, föredrager jag det senare sättet derföre

Angående
landt försvars
rets ord-
nande.

(Förts.)

att saken då skulle blifva klar på en gång och man kunde se framför sig huru den gestaltade sig. Man har klagat öfver att landtmannaintresset nu skulle vilja på ett bräde blifva af med både indelningsverk och grundskatter, men så är icke förhållandet. Det ifrågasättes väl att på en gång besluta derom, men icke att på en gång verkställa reformen. Motionärerne hafva i det fallet till och med gått längre än 1873 års riksdagsskrifvelse afsåg. Det var då fråga om en afskrifning af 3 procent om året, eller med andra ord att afskrifningen skulle vara fullbordad efter $33\frac{1}{3}$ år. Nu deremot fordras enligt föreliggande förslag $37\frac{1}{2}$ år, således en längre tid. Vid sådant förhållande kan ej med fog sägas, att motionärerne ryggat tillbaka för konsekvenserna af 1873 års skrifvelse, utan tvärtom måste det erkännas att de varit liberalare.

Hvad beträffar införandet af ny härordning ligger det i sakens natur att något sådant icke kan ega rum i hast, allraminst i fråga om den utsträckta värnpligten. Under diskussionen har framhållits, och det med rätta, att man måste gå varsamt tillväga då det är fråga om värnpligt. En talare sade sig veta, att man i landet är böjd för att bibehålla indelningsverket. Ja, under förutsättning att indelningsverket kunde oförändradt bibehållas och anses vara nog för landets försvar utan att den allmänna värnpligten mera än för närvarande skulle anlitas, men endast under den förutsättningen kan det sägas att rustnings- och roteringsskyldige fördraga indelningsverket. Men sätter man i fråga värnpligtens utsträckning, då får man snart höra att indelningsverket måste bort. Hvad vårt skatteväsende beträffar, är det till den grad intrassladt att ändring är af nöden.

Beträffande värnpligten kan det måhända ifrågasättas, och det har äfven blifvit under öfverläggningen ifrågasatt, om vi icke gått för långt. Jag vill med anledning deraf nämna, att vi hafva kunnat gå så långt endast genom att tänka oss den utsträckta öfningen för de värnpligtige så småningom införd och under förhoppning att, om det då visar sig att, som så många här framhållit, denna öfning blir till gagn i det allmänna lifvet samt att beväringen behandlas bättre än förr varit fallet, oviljan deremot efter hand skall upphöra. Det är denna omständighet, som gjort att både motionärerne och Utskottet hyllat den satsen, att man bör gå långsamt till väga, hvilket jag ock anser vara nödvändigt.

Hvad nu beträffar stammen, så torde måhända med fog kunna anmärkas, att, på den ståndpunkt frågan kommit genom Utskottets förslag, svårigheterna blifva större att rekrytera på det sätt man tänkt sig, nemligen på frivillighetens väg, än om motionärernes förslag antages. Det är också denna omständighet jemte kostnaden som är orsaken, hvarföre vi ledamöter af Utskottet från denna Kamrars reserverat oss mot den långa utsträckningen af tiden för stammens öfningar. Hittills har det dock icke mött några hinder för rekryteringen på frivillighetens väg. Vi hafva ju för närvarande intet annat medel att rekrytera vår indelta armé. Och ingen lärer väl kunna påstå, att mellan rothållare, som icke lyckas att lega en karl, lottning skall ega rum om hvilken af dem skall träda i ledet. Det

är endast friheten som anlitas, och rust- och rotehållare få betala hvad som erfordras för att skaffa karl. Samma är förhållandet med den värfvade stammen, sådant på det hela taget både med befäl och trupp. Då nu den nya stammen blefve i det närmaste hänförlig till underofficerare, eftersom den är afsedd att leda de värnpligtige, så bör man väl hafva berättigad förhoppning att hädanefter lika väl som tillförenehålla erforderligt manskap. Men lyckas icke detta, så kan det icke vara därför, att man bygt förslaget på framtida planer, som man icke känner, utan därför, att man i det fallet bygt på den gamla grunden.

Den enligt min tanke hufvudsakligaste anmärkning, som framstälts mot förslaget och som verkligen kan ha något skäl för sig, är den huruvida icke försvaret blir för dyrt. Jag har under föregående år haft stora betänkligheter att gå så långt som här är föreslaget, emedan jag befarat att det skulle blifva alltför betungande för samhället i dess helhet. Men jag har från andra sidan hört, att man bör göra vida större uppoffringar för landets försvar, att man i det hänseendet icke kan göra för mycket. Jag har af dessa och dylika uttalanden dragit den slutsatsen, att, om så är, så måste också inom vissa kretsar förmågan vara större än jag föreställt mig, hvaraf följer, att de som hafva så mycket också måste betala i mån af sina tillgångar. Jag har slutligen fogat mig i detta, efter som man är så angelägen och efter som ingen synes frukta att icke samhället skall mäktas bära den ökade börda, som måste blifva en följd af ett utvidgadt försvar. Detta har också gjort, att jag kunnat sluta mig till ett förslag till försvar, som fordrar så stora uppoffringar som detta. Nu har jag likväl förnummit, att de, som förut icke ryggat tillbaka för kostnaderna, nu i detta afseende hysa betänkligheter mot förslaget, sådant det här föreligger. Ila vore om dessa personer vilseledt oss med sina uppgifter och att vi verkligen gått för långt, eller att samhället icke kan bära kostnaderna.

Åtskillige talare påstå, att det nya försvaret blir för dyrt endast därför, att medlen skulle utgå från statskassan. Detta resonnement kan jag dock icke rätt fatta. Icke kan väl försvaret blifva dyrare därför att ersättningen skall utgå från statskassan. Nog måste samhället i sin helhet kunna stå ut med lika mycket och litet mera till som hittills endast ett mindre antal fått bära. Tänker man sig saken så, att den börda som nu hvilar på rust- och rotehållare trycker på samhället lika väl som den börda, hvilken genom skatt ingår till staten, så uppstår i ena som andra fallet samma förhållande för samhället såsom helt betraktadt! Tänker man åter, att man skall *tvinga* de värnpligtige in i ledet, då måste förhållandet blifva det, att i samma mån de värnpligtige bära en del af denna börda, i samma mån gör statskassan en besparing, men en, som i stället lägges på den värnpligtige personligen. Uppoffringen för samhället blir ungefärligen enahanda. Frågan är endast om hvem som skall bära bördan.

Vid sådant förhållande och då landets försvar väl ligger oss alla lika mycket om hjertat, så få vi icke rygga tillbaka för att betala detsamma, hvar och en efter sina tillgångar. Den personliga, tvungna

Angående
landt försvars
rets ord-
nande.
(Forts.)

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.

(Forts.)

tjenstgöringen som bör vara lika för alla värnpligtige, den måste deremot vara personlig, derfore att den icke kan blifva annorlunda. Men dervid måste vi äfven tänka på att vi icke visa oss njugga mot dem som tvingas att underkasta sig de förberedande öfningarne för landets försvar.

Mot Utskottets förslag kan visserligen sägas, att Utskottet föga tänkt på de värnpligtige, då Utskottet blott föreslagit för dem 20 öre om dagen utöfver underhåll, beklädnad med mera. Men jag har äfven hört yttras, att detta skulle vara för mycket, och en talare, som företrädesvis vill föra den arbetande klassens talan, har sagt, att man icke bör gifva de värnpligtige dessa 20 öre derfore att detta icke skulle betyda så mycket för dem, då det deremot betydde mycket för statsverket. Jag kan icke förstå konsekvensen häri. Jag skulle snarare önska, att Utskottet kunnat gå längre för att öfva rättvisa. Kan man fordra, att de värnpligtige skola underkasta sig en lagtvungen skyldighet, kunna de ock fordra, att den allmänhet, som ställer en sådan fordran på dem, icke bör visa sig för njugg mot dem. Det är således snarare ett fel hos Utskottet, att det icke varit nog mycket frikostigt mot de värnpligtige, men icke tror jag, att Utskottet bör klandras för att det visat för stor frikostighet i detta hänseende.

En talare yttrade, att det var nästan obehörigt, att en fråga sådan som denna väcktes från Riksdagens sida. Han ansåg, att initiativet i denna fråga ovilkorligen borde tillhöra Kongl. Maj:t. Det må nu vara, att det varit bäst, att ett förslag i en sådan fråga kommit från Kongl. Maj:t, ett förslag, som kunnat antagas. Men då under föregående år flera dylika förslag blifvit framlagda utan att kunna antagas, då de Utskott, som haft dessa förslag till behandling, uppgjort åtskilliga ändringsförslag, men icke heller de kunnat antagas, då nästan hvarje ledamot reserverat sig mot Utskottens förslag och man sett så många olika meningar i denna fråga försöka göra sig gällande, och då härtill kommer, att denna Kammarens majoritet vid förlidne riksdag fick uppbära förebräelse för försvarsvägran, så bör man icke undra på, att man vill söka lösa frågan eller åtminstone föra den något framåt. Således tror jag icke, att de, som gjort sig besväret att resa hit förlidne höst för att vidtaga förberedande åtgärder i detta hänseende, äro förtjente af något klander. Jag föreställer mig, att man från den andra sidan knappast ville göra sig en sådan uppoffring och ett sådant besvär. Således är det allt skäl att, i stället för att klandra, vara tacksam för detta besvär och gifva sitt understöd i den mån, man anser det nyttigt och lämpligt. Det må vara, att hvarken motionärerne eller Utskottet lyckats i en så väsentlig grad föra frågan framåt som man kanske väntat. Men bättre något än intet, och jag tror, att frågan kommer att vinna på den behandling, den fått. Att icke Utskottets förslag skulle leda till någon synnerlig åtgärd för tillfället, att det icke skulle lyckas tillvinna sig Riksdagens bifall, har jag all anledning att befara, och jag har för min ringa del aldrig hyst så stor förhoppning om Utskottets arbeten, att jag antagit att man skulle komma så långt, att frågan derigenom kunde fullkomligt lösas. Må-

hända har någon af dem, som deltagit i föregående Utskotts arbeten, trott sig kunna åstadkomma något sådant. Jag har icke tänkt mig detta, men jag har föreställt mig, att man skulle kunna åstadkomma någon förberedande åtgärd, som åtminstone kunde blifva till något gagn, och derföre tror jag, att i de väsentligaste delarne Utskottets förslag bör kunna antagas.

Jag har hört mycket talas om att Utskottets förslag vore antagligt, om dertill fogades en föreskrift om lottning. Jag hörde äfven en talare nämna i går, att han visserligea ansåge, att man behöfde anlita lottningsutvägen, fastän han icke kunde gilla den, och han förklarade mycket högtidligt, att han icke ville att hans son skulle komma under utlottning till soldat. Om hvar och en af oss skulle säga på samma sätt, att vi icke hade något mot lottningen, blott våra egna söner icke underkastades den, så tror jag, att sådant skulle leda till stora orättvisor. Är lottning nödvändig, böra väl alla underkasta sig den; annars bör man afstå derifrån. Är man rädd om sina egna söner, så bör man ock vara rädd om andras, och man bör äfven öfva rättvisa mot andra. Följaktligen, om man icke vågar gå så långt, att man vill underkasta sina egna söner lottningen, skall man icke heller göra det i afseende å andras. Det skulle vara olycksbringande för landet, om man för närvarande ställer denna fråga på sin spets i detta hänseende.

En annan talare yttrade, att han satte så stort värde på de gamla, indelte soldaterna, enär de tjente så länge att de grånade i tjensten. Denna teori har jag förut hört militärer förkasta. De duga icke längre till soldater, då de blifvit gamla gråhåriga gubbar. Stammen måste bestå af personer, som äro unga. Man har äfven hört det samma yttras om officercorpset, och vi hafva derföre också beviljat pensionsrätt åt officerare vid vida yngre år än för andra tjenstemän.

Jag vill derföre icke klandra våra gamla soldater; jag tror att de mycket väl duga att fullgöra hvad dem i fredstid kan varda ålagdt, men i krig tror jag icke de skulle mycket duga om de gråna i tjensten. Följaktligen bör väl en stam sammansatt af yngre folk blifva vida bättre.

Man har också talat om köpslagen, och jag hörde någon, som gick så långt att han hänförde till köpslagen hvad Herr Key yttrade. Herr Key sade, att om man bjöde oss de 10 millionerna för lottningen, så ville vi ändå icke taga den. Detta yttrande anser jag vara ett af Herr Keys bättre, och det måtte väl bevisa att vi vilja afslå all köpslagen om försvaret, och såsom sådant hoppas jag att Herrarne skola upptaga det. Hans afsigt var nppenbarligen att visa att äfven mot en så stor summa som 10 millioner skulle det icke lyckas att mot allmänna meningen genomdrifva en sådan åtgärd som lottningen.

En talare på förmiddagen klandrade mycket Första Kammarens ledamöter, klandrade deras hållning i allmänhet. Jag vet icke hvad jag skall säga härom. Jag anser det dock icke lämpligt att i ena Kammaren klandra den andras åtgöranden. Man kan beklaga utgången af en fråga, men att säga att den ena eller andra handlat så eller så derföre att den icke vågat annat, anser jag icke vara

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.*
(Forts.)

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

rätt. Man säger måhända så äfven om en och annan i denna Kammare, men jag anser att detta icke är riktigt. Må vara att en eller annan »följer med», men man får väl då antaga, att han gör det derföre att han anser sig hafva skäl dertill, eller att han anser att den, hvilkens åsigt han följer, har rätt. Ty rättar man sig icke efter skäl, utan ställer sig uteslutande på sin egen ståndpunkt, så kan man lätteligen sluta med att icke få ett ord med i laget. Jag vill emellertid protestera mot denne talares sätt att gå till väga, då han klandrade andra, som icke voro i tillfälle att försvara sig. Han uttalade en varning till landtmannapartiet. Jag tror att denna varning var öfverflödig, men jag nekar icke till att hans ord voro väl sagda, då han yttrade att det vore farligare att gå för långt än att säga rent nej. Jag kan instämma med honom i detta hänseende, ty jag har noga märkt under min långa riksdagsmannatid att förhållandet varit så, att de som sagt nej och de som velat gå mycket långt velat det samma, men för min del tycker jag bättre om ett öppet *nej* än ett förstuket *ja*. Man får akta sig att icke lita allt för mycket på andra, i synnerhet när de vilja gå för fort. Nu kan man måhända säga, att landtmannapartiet icke gjort det i afseende å den föreliggande frågan, och derföre klandrar man partiet. Jag tror att vi gjort hvad vi *ansett* rätt, men om vi icke i alla afseenden *träffat* det rätta, så bör man icke derföre klandra oss. Jag föreställer mig att man är benägen att beskylla oss för egennyttia, men det är icke så, utan det är kärleken till det rätta som dikterat våra beslut, och vi hafva önskat åstadkomma att man slutligen skulle kunna komma på likställighetens ståndpunkt; och om också icke detta mål genom det framlagda förslaget till fullo vinnes, så har man åtminstone närmat sig detsamma. Skulle likställigheten icke i framtiden visa sig lyckosam, så skulle det säkert blifva än mindre lyckligt att vidtaga åtgärder som ledde bakut.

Jag säger: *bakut*, och dit skulle det väl leda, om man byggde försvaret på indelningsverkets grundval och sökte utvidga det ännu mer i sådan riktning. Då skulle åter dyka upp frågan om boställen, syner, tvister och trassel mellan soldater och boställsinnehafvare. Det skulle snart blifva fråga om boställen äfven för officerare — och sedan blefve det att rensa bort dem, såsom man gjort i senare tider.

Jag föreställer mig att det är nyttigare för samhället att hellre taga små steg framåt, än att ena gången rycka fram ett stycke och den andra gången lika mycket tillbaka. Bättre är det då att stå stilla till dess man kan taga ett säkert steg framåt. Jag anser det allra farligaste att, sedan man tagit ett oförsigtigt steg framåt, taga ett steg tillbaka i strid mot den allmänna opinionen eller mot den vind, som för tillfället blåser inom den allmänna meningen och som utan tvifvel blåser starkare framåt än i motsatt riktning. I fall man går tillbaka i en riktning, motsatt den strömning, som inom det allmänna lifvet visar sig, då befarar jag att man en annan gång kommer att föras ett stort stycke framåt, kanske längre än man i sjelfva verket önskar. När nationen en gång kommit in på den banan, då blir det kanske icke så lätt att hålla emot.

Det gäller derföre i denna fråga, likasom i alla andra af mera

genomgripande beskaffenhet, att på förhand tillse hvad man kan och bör göra. Kan man ingenting göra, då bör man stå stilla hellre, än att, i följd af förhastade steg framåt, sedermera nödgas gå tillbaka. Kan man åter göra något, så är det utan tvifvel det klokaste och bästa att gå framåt, men med fasta och varsamma steg, och det är hvad Utskottet gjort i denna fråga, ty Utskottet har velat medla emellan deras sträfvande, som vilja göra för mycket i skatteväg, och deras som vilja göra för litet i försvarsväg. Begge dessa saker äro nu stälda i samband med hvarandra, men på det sättet att, under det man beräknar 15 år för genomförande af försvarets ordnande, så har man tänkt sig att grundskatternas afskrifvande borde ske på icke mindre än tretiosju år. Således har man gjort större afseende på försvarsfrågan än på grundskattefrågan, och det bör väl icke mot-sidan kunna klandra.

Jag nämnde nyss något om en talare, hvilken hade ordet under förmiddagens lopp, och som talade mycket om friheten och de betydelse för ett folk. Jag vill också yttra något i detta ämne. Utan tvifvel är det bäst för oss, om vi nu och framdeles kunna ega och behålla friheten, men på det vilkor, som jag tyckte mig finna skulle ligga i hans begrepp om frihet, oakadt detsamma icke blef af honom fullt klart framställt, tror jag icke att vår frihet skall kunna ega bestånd, ty jag tror att han mera förordade ett despotiskt styrelsesätt. Han tycktes nemligen vilja anse att det borde heta: »detta rätter och packer eder efter»; så uppfattade åtminstone jag tankegången i hans tal.

Nej! mine Herrar! vilja vi friheten och vilja vi vinna densamma, så måste vi vara betänkte på medlen för denna frihets ernående. Friheten, en gång vunnen, kan visserligen bero på det sätt hvarpå vi ordna vårt försvar, det är sant, men dess tillvaro beror i ännu högre grad på om vi hafva enhällighet inom nationen, och denna enhällighet beror på om billighet och rättvisa befrämjas vid alla tillfällen efter bästa förmåga. Jag hör icke till dem, som finna det nyttigt, vare sig i det ena eller andra afseendet, att nationen delar sig i partier, men jag finner det nödvändigt att, när olika meningar uppkomma och den ena sidan förenar sig i ett parti, så måste den andra sidan, för att icke stå underlägsen i striden, också bilda sig till ett parti. När man ser att, i stora frågor, man icke röner något tillmötesgående från motsidan, så måste de liktänkande sluta sig tillsammans för att få sin önskan genomförd. Jag vill icke säga, att denna brist på tillmötesgående hos den ene mot den andre gäller alla frågor, ty det finnes många frågor, i hvilka icke rönes något motstånd och der någon partibildning således icke förekommer, men de stora frågor, der stridiga åsigter yppat sig, äro flera än jag anser önskligt, och der kan man söka anledningen till att partierna bilda sig. Jag vill för min del så vidt sådant låter sig göra gerna mot-arbeta detta förhållande, och anser det vara nyttigt att så göra, ty efter min uppfattning är det icke för framtiden efterföljansvärdt att bilda partier, utan böra vi i dess ställe söka med gemensamma krafter befästa vårt samhälles inre kraft och att göra detta efter bästa förstånd. Göra vi detta, så kunna vi också hoppas att föra

*Angående
landförsvars-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

vårt samhälle framåt, och då skola vi väl kunna hoppas att friheten skall varda befastad och befrämjad inom ett älskadt fosterland, icke blott för vår tid, utan äfven för en lång framtid.

Hvad jag nu yttrat har varit med hänseende till saken i allmänhet. Jag vill nu yttra blott några få ord om den föredragna punkten, eller inledningen till den första punkten af detta utlåtande. Såsom den enligt detta utlåtande är stilerad, synes den mig icke kunna bifallas framför de öfriga delarne af förslaget. Det är väl därför man har klandrat det antagna föredragnings sättet, men om Herr Nils Larsons förslag antages, kan man besluta om denna punkt, utan att binda sig i de öfriga. Herr Nils Larsons förslag går nemligen ut på att man, genom beslut i denna punkt, icke skall binda sig i de öfriga punkterna, utan vara fri i sitt beslut om förslagens öfriga delar. Det är af denna anledning jag tager mig friheten hemställa, att Kammararen måtte i nu föredragna del af första punkten bifalla Herr Nils Larsons förslag.

Häruti förenade sig Herrar *Uhr, Christen Assarsson, Jan Andersson* i Jönvik, *Jonas Jonasson* i Gullaboås, *Gustaf Jonsson, Magni, Aug. Börjesson, Berglind, Lars Månsson, Sven Magnusson, Håkansson, Per Persson, Norén, Anders Ohlson, Hübnette, Mejenqvist* och *J. G. Jansson* i Hemmarö.

Herr Magnus Andersson: Som jag är en af dem, som under-tecknat den här mycket omtalade motionen, hvilken föranledt fram-läggandet af nu föreliggande betänkande och då så många olika rykten lupit kring huru med detta under-tecknande tillgått, anser jag mig böra gifva till känna, hvilken ståndpunkt i frågan jag intager och får jag i sådant hänseende förklara, att den är alldeles densamma som då jag skref under motionen. Om jag då endast sett på min egen fördel och på hvad som rörde mig sjelf, hade jag, såsom egare af jord af säterinatur, väl gjort på samma sätt som Herr Dickson i går, då han började sitt anförande, och endast skakat på hufvudet och ryckt på axlarne samt låtit bli att under-teckna en motion, som så direkt pålägger mig en skattebörd, hvarifrån jag nu är fri, men då jag kommit in i denna Kammare, för att föra folkets talan och icke min egen, har jag ansett mig böra först och främst uttala folkets önskingar och folkets behof samt låta hvarje tanke på egen fördel fara, och därför är det också för folkets väl och i folkets namn jag nu ber att få uttala mig till förmån för Särskilda Utskottets förslag med den modifikation deruti, som af reservanterne från denna Kammare blifvit gjord i punkten *g*.

Då en stor del af diskussionen i denna Kammare såväl i går som i dag upptogs af intelligenspartiet, som förfäktade sina åsigt-er emot landtmannapartiets så kallade chef och hans regemente, som man uttryckte sig, tycker jag att landtmannapartiet äfven å sin sida kan hafva rättighet att anställa en liten jemförelse med mot-satta sidans chef och hans armé och är fullt öfvertygad om att denna jemförelse i afseende på lydnad för chefen helt och hållet kommer att utfalla till minoritetens fördel. Äfven detta parti har en chef

som tidt och ofta håller föredrag här i Kammaren, och det är Herr Dickson, hvilken alltid, då stora och viktiga frågor föreligga till afgörande i Kammaren, på förhand utreder dem och gifver tillkänna hvilket mottagande de af hans parti skola få, och för min del får jag bekänna att jag alltid med största uppmärksamhet plägar följa med hans yttranden, emedan jag derigenom alltid får klart för mig hvart vinden i hvarje särskildt fall blåser.

Då jag här talar om en chef för minoriteten och hans regemente, må Herrarne, som tillhöra motsidan, icke upptaga detta illa, och detta så mycket mera som jag ju endast begagnar deras egna uttryck.

Denne chef, som för deras talan, och landtmannapartiets chef kunna sättas temligen i jembredd med hvarandra, men deras regementen deremot äro väsentligen olika, ty under det chefen för intelligensen endast behöfver gifva en liten vink, för att hans regemente sedermera skall taga vid och detta ofta med sådan ifver, att chefen understundom sedan nödgas säga stopp, blir chefen för landtmannapartiet ofta stående alledes ensam och får fäkta både för sig sjelf och sina kamrater. Jag kan icke förstå detta på annat sätt, än att på minoriteten och dess chef kan användas samma uttryck som Herr Casparsson i går omtalade om en framstående statsman i Tyskland, hvilken, då han fick uppbära förebräelser för att han ändrade åsigt, svarade: »jag disciplinerar mig sjelf»; ty hvad landtmannapartiet beträffar och dess förmåga att disciplinera sig, så vet många af dess ledamöter knappt hvad ordet disciplin betyder.

Skulle så illa vara att någon af chefens för intelligenspartiet regemente affölle i någon fråga, såsom det för icke längesedan inträffade med Herr Treffenberg, då han i en olycklig stund öfvergaf sitt parti och underskref den olyckliga frågan angående omregleringen af skjutsväsendet, går denne affälling väl till väga på samma sätt som Herr Treffenberg, hvilken derföre, då han kom tillbaka, för mycket illa och lofvade bot och bättring på ett sådant sätt, att Herrarne väl aldrig fått bevittna något dylikt. Han började sitt föredrag med de orden, att han uppträdde med beklämdt hjerta och tungt samvete och lofvade bot och bättring, om också det icke var inför både Gud och samvetet så åtminstone inför sitt parti.

Jag säger icke detta, för att på något sätt klandra honom, utan håller honom tvärtom räkning för att han var så upprigtig i sin syndabekännelse, hvilket för mången annan torde hafva fallit sig svårt. På samma sätt som Herr Treffenberg tänkte också en annan landshöfding, att en annan kan vara så god som en annan, och sade också i sin ordning: Afven jag har en gång hört till det förskräckliga landtmannapartiet, men i dag svär jag heligt att jag aldrig mera skall sluta mig till detta parti eller till någon kompromiss, hvilket är ungefär detsamma som landtmannapartiet. Då jag, såsom jag förut nämnde, alltid med uppmärksamhet plägar åhöra Herr Dickson, emedan jag af hans yttrande kan sluta till åt hvad håll vinden blåser, har jag äfven i dag gjort det och dervid särskildt tecknat upp en jämförelse han gjorde, hvilken jag ej kan anse vara fullt riktig, och derföre vill i korthet bemöta.

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.*
(Forts.)

Angående
landt försvars-
rets ord-
nande.
(Forts.)

Hvad han talade om den förskräckliga orättvisa, som låge deri att en person, som egde fast egendom på landet, taxeringsvärderad till 10,000 kronor och en arbetare i en stad, som årligen genom sitt arbete förskaffade sig en inkomst af 800 kronor, kunde få betala lika mycket till försvarsorganisationen, lemnar jag nu å sido, ty derpå har Herr Ola Bosson Olsson redan svarat, men han sade också, att det låge en stor orättvisa deri, att en tjänsteman eller arbetare med en årlig inkomst af 800 kronor det ena året kunde få bidraga till byggnade af kyrka och skolhus i en församling, derifrån han redan det följande året kunde flytta, och häremot vill jag endast invända att alldeles detsamma kan också inträffa med en jordbrukare, ty de kunna icke, då de flytta taga med sig en kyrka eller ett skolhus, till hvars uppbyggande de bidragit, utan få dela alldeles samma öde.

En annan talare, Herr Lindmark, uppläste för oss ett stycke ur den finska värnpligtslagen, och sade, att den borde vi antaga, ty den var bra och förträfflig. Men jag undrar, hvilka som antagit och underskrifvit denna värnpligtslag, antingen de värnpligtige sjelfve eller de, som skola betjena sig af den. Jag misstänker, att det är de senare.

Jag ber att härefter få vända mig mot en annan talare här midt öfver, nemligen Herr Peter Niklas Bergström. Han sade, att han icke ville fordra mera af landtmannapartiet, än att de 102, som under-tecknat motionen, ginge i proprieborgen för infriande af det löfte de afgifvit. Om Herr Bergström vore lika bevandrad i allmänna lagen, som i att åka i Sibirien eller bereda dyrbara pelsverk, skulle han veta, att, då vårt riksdagsmannaupdrag går till ända den siste December 1878 och förfallotiden dermed är inne, vi, i likhet med hvad om borgensförbindelser i allmänhet är stadgadt, tolf månader derefter äro fria från vår förbindelse. På så sätt komma vi lätt från hela saken. Innan den tiden skulle för öfrigt den föreslagna förändringen icke komma till utförande.

Jag ber emellertid om ursäkt för, att jag afvikit något från ämnet, men så har man gjort hela dagen. Jag kunde ännu länge upptaga tiden med anförande i denna fråga, men skall icke göra det. Endast det vill jag tillägga, att, då jag underskrifvit de ifrågavarande motionerna, har jag ingalunda gjort det i mitt eget intresse, ty jag har varit hemmansegare i öfver trettio år, utan att hafva behöft utgifva ett öre för försvaret, hvaremot jag nu komme att få deri deltaga, men då jag här uppträder som folkrepresentant, måste jag naturligtvis tala för folkets och landets bästa, och det är derföre jag yrkar bifall till det föredragna betänkandet.

Herr Biesert: Då jag ej är fackman, vill jag icke alls tala om förslaget militära delar, utan endast i andra hänseenden skärskåda en del deraf.

Af flera föregående talare har blifvit anfördt, att enligt Utskotets förslag stammen skulle blifva dels alldeles för dyr dels omöjlig att upprätthålla. I afseende å kostnaderna erkänner jag villigt, att dessa blifva ganska stora, men från de siffror, åtskillige talare anført, synes det mig att man bör afdraga de kostnader, hvilka äro gemensamma, vare sig man besluter sig för en härordning å den

rena värnpligtens grund eller en härordning enligt detta förslag. Sådana allmänna kostnader äro ju löner till en fulltalig officerscorps, dagtraktamenten, mundering, ammunition, intendentur m. m. Visserligen skulle kostnaderna för stamsoldaternes anskaffande uppgå årligen till omkring $4\frac{1}{2}$ millioner kronor eller något högre, men ser man saken i stort, är det väl likgiltigt, om denna kostnad utgöres i form af skatt eller af landets vapenföra befolkning i form af värnpligt, ty staten består ju af svenska folket, och svenska folket är det ju som i ena eller andra formen får betala denna utgift; enda skillnaden ligger i sättet, på hvilket den blir uttaxerad.

För min del tror jag ock att anskaffandet af dessa stamsoldater icke böra möta så stora svårigheter, som man uppgifvit. Jag tror nemligen, att det sätt, hvarpå Utskottet föreslagit anskaffande af stamsoldater är i detta hänseende lämpligt. Den årliga lönen utgör nemligen 150 kronor, och lägger man dertill fördelen för stamsoldaten att få en god medborgerlig undervisning och större öfning i vapnets bruk, hvarigenom han får vida större utsigt än andra värnpligtige att efter genomgången tjenstetid reda sig i ett möjligen blifvande krig, tror jag, att dessa fördelar skola befinnas tillräckligt lockande för att anskaffa fulltalig stamtrupp. Vidare må man betänka att, om stamsoldaten, som för dessa 6 års tjenstetid får uppbära niohundra kronor, anmäler sig före den tid, då han skall fullgöra sin värnpligt, så undslipper han denna tid af 3 månader, under hvilken han skulle fullgjort värnpligten, och frändrages denna tid, blir tiden, under hvilken han kommer att tjenstgöra såsom stamsoldat, endast ungefär ett år längre än de öfrige värnpligtiges tjenstgöring. För detta uppbär han således 900 kronor plus de ytterligare fördelar, jag omnämnde, och hvilka jag sätter ganska högt. Det förefaller mig som om så stora fördelar äro förenade med inträttandet af en stam, sådan som den föreslagna, att denna är att föredraga framför ett fullständigt genomfördt värnpligtssystem, och jag tror icke att man behöfver betära att stammen skall komma att utgöras af endast den sämre delen af folket. Min tro är att många af jordegarnes söner skola finna det med sin fördel förenligt att söka inträde i stammen, och då jag förhuden höst, likasom under Mars månad detta år, besökte min hemort, uttalades enhälligt den åsigt, att några svårigheter icke skulle möta för stammens rekrytering.

Jag anser det för en stor fördel att föreliggande förslag uttalar sig emot lottningen, och jag tror att hvilket förslag som helst, som förordar lottningssystemets införande, skall röna stor ovilja från folkets sida. Ty lottningen är någonting för detsamma så förhatligt i följd af de obehagliga minnen, som äro fästade vid densamma, att jag är öfvertygad om att folket endast i sista stund underkastar sig en sådan utväg. Såsom skäl för denna min åsigt skall jag be att få anföra några ord ur Herr Mannerskantz' emot Utskottets förslag afgifna reservation. Det heter deri: »Af hvad jag nu derom yttrat bör framgå, att jag anser lottningstvängets användande utgöra både ett principiellt origtigt och för den stam, som nu är i fråga, obehöfligt härbildningssätt, och det är derföre lätt förklarligt att jag måst sluta mig till den åsigt inom Utskottet, som förkastat lottningen och

*Angående
landt försvars-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

grundat stamtruppens anskaffning endast på frivilligt åtagande emot erforderlig aflöning; och jag har gjort detta så mycket hellre, som jag tror att den mening, hvarpå Utskottets beslut i detta hänseende grundar sig, är så allmän och djupt rotfastad ute i landet bland folkets flertal, att det skulle vara alldeles föfångt att, för närvarande åtminstone, kunna genomföra en härorganisation, hvaruti en rättighet för lottningens vare sig omedelbara eller medelbara användning hade blifvit medgifven och stadgad.» Häruti instämmer jag fullkomligt.

I fråga om öfvergångstiden kan jag icke helt och hållet dela Utskottets åsigt. Jag anser nemligen, att, om man erkänner att beväringen behöfver större utbildning, det icke gerna kan vara konsekvent att dröja med densammas ernående en tid af 15 år. Denna tid anser jag vara alltför lång. Det har visserligen sagts att samma tid var upptagen äfven i Regeringens förslag. Men ehuru icke fackman, synes det mig som om en inskränkning häruti väl kunnat göras. Emellertid kommer jag att rösta för Utskottets förslag med undantag af den del deraf, som finnes upptagen i första punkten (litt. g.)

Hvad afskrifningen af grundskatterna beträffar, har jag alltid ansett en sådan böra ske. Dessa skatter äro nemligen så orättvisa och ojemnt fördelade, att de i längden icke kunna fördragas, och dessutom anser jag deras upphäfvande vara önskvärdt äfven därför att det skulle medföra en utjemning af skatteförhållandena de enskilda medborgarne emellan äfvensom af de olika intressen, som, efter hvad man ofta hört återopas, förefinnas mellan land och stad. Jag kan dock icke annat än beklaga, att 1869 års Riksdag icke antog den af Herr Carl Anders Larsson då i frågan väckta motionen. Deri föreslogs grundräntornas kapitalisering samt att genom Allmänna Hypoteksbankens bemedling skulle bildas en fond, som för framtiden skulle bereda statsverket en inkomst, motsvarande ungefär grundräntornas nuvarande belopp. Men denna tid är förbi, och ingenting i fråga om en sådan lösning af frågan är numera att hoppas. Beträffande Utskottets förslag rörande ändring i bevillningsförordningen vill jag öppet och tydligt uttala min åsigt. Jag finner icke Utskottets förslag i denna del vara tillfredsställande, enär Utskottet ej ifrågasatt någon annan förändring än att bevillningen för jordbruksfastighet skulle höjas från 3 till 5 öre för hvarje 100-tal kronor af taxeringsvärdet. Detta anser jag icke vara riktigt. Ty hvad man dervid gifver staten med ena handen, återtager man med den andra i och genom sättet för de kommunala utskyldernas utgörande, och dessutom anser jag att jordbruksfastighet och inkomst af kapital äro af så solid och säker tillvaro, att beskattningen för dem bort bestämmas högre än för inkomst af industriell rörelse och i synnerhet af lön och arbete.

Jag skulle anse, att dessa skattegrunder borde fördelas i tre kategorier, en för fastighet och kapital, den andra, något lägre, för inkomst af rörelse och handel, samt den tredje för inkomst af personligt arbete och lön. Då Utskottets betänkande N:o 2 förekommer, torde jag måhända få anledning att närmare härom yttra mig.

Jag är en lika ifrig och varm vän som någon af att denna vig-

tiga fråga snart måtte ernå en lycklig lösning, och jag tror, att, äfven om Utskottets förslag nu faller, har det stora arbete, som derpå blifvit nedlagdt, likväl icke varit förgäfvets. Jag är vidare öfvertygad derom, att Regeringen af detta förslag skall hemta en god ledning för det förslag, som troligen kommer att inom kort för Riksdagen framläggas. Skulle, som sagdt, förslaget nu falla, skall jag icke sörja mycket deröfver, emedan jag tror, att det icke skall dröja länge innan Regeringen framlägger ett förslag af sådant innehåll, att de olika partierna derom kunna förena sig.

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Herr Clairfelt: En värd talare på förmiddagen, Herr Anders August Andersson från Vestaná, hvilken, likasom jag, sällan tar Kammarens uppmärksamhet i anspråk, klagade öfver att härordningsfrågan var en så krånglig fråga. Jag gifver honom rätt deri, men på samma gång tror jag mig icke begå någon orättvisa, då jag säger, att det af Herr Key så högt prisade och enligt hans förmenande af universitetens lärare och ungdom så orättvist förkättrade landtmannapartiet icke har så obetydligt på sitt samvete att hafva gjort frågan så krånglig som den nu är. Redan år 1871 framlades af Regeringen ett förslag till härordning, bygd, likasom detta, på principen af stam och beväring, med den stora skilnaden likväl, att stammen *då* skulle vara vår indelta stam. Detta förslag rönte icke bifall. Landtmannapartiet fann stammen otjenlig såsom ledare för de värnpligtiges öfningar; den var icke nog intelligent, för stelbent etc., utan försvaret skulle byggas på den rena värnpligtens grund. Den sedermera af många beprisade, af andra förkättrade och — såsom man nu väl snart kan säga — högtsaliga kompromissen kom år 1873 emellan och förband grundskatternas afskrifning med härordningsfrågan, bygd på det rena värnpligtsystemet. Regeringen, som i dessa frågor villigt gått representationens önsknings till mötes, framlade år 1875 ett sådant förslag; men nu mötte detta samma motstånd som det förra. Tusen invändningar gjordes; det innehöll för mycket militarism, man ville icke lägga sina söner i kasernerna m. m. Förslaget föll som vi alla veta. Regeringen återkom vid förra riksdagen med ett förslag om utsträckte öfningar för beväringen — likväl icke så lång utsträckning som här är föreslaget — och en stam, bygd på indelningsverket med åtskilliga modifikationer för rust- och rothållarne. Det då tillsatta särskilda Utskottet gjorde ännu större utsträckningar i dessa modifikationer, men icke heller detta förslag antogs. Nu kommer slutligen landtmannapartiet med sitt sista ord, med detta förslag, som enligt min åsigt är det sämsta af de förslag, som under 1870-talet framlagts för representationen. Låt vara att detta förslag har många fördelar i militäriskt afseende — jag har hört fackmän säga det och jag underordnar min åsigt deras — men det är dock egnadt att framkalla stora betänkligheter. Det afser först en köpslagan, der priset icke står i något rimligt förhållande till varan, der man skulle få ett försvar, icke värdt de stora uppoffringar man för detsamma skulle åtaga sig. Det hänvisar oss till en värfvad stam i stället för att hvar och en annan nation, jag vågar tro både Frankrike och Preussen, om de vore nog lyckliga att ega

*Angående
landförsvar-
rets ord-
nande.*
(Forts.)

ett försvar sådant som vårt indelningsverk och ville bygga sitt försvar på stam och beväring, icke skulle draga i betänkande att bygga på indelningsverket såsom stam. Men ett land så rikt som Sverige, som, efter hvad Herr Fosser påstår, tål att bära alla skatter, kan ju försöka att kasta öfver bord hvad vi redan ega och taga en värfvad stam i stället. Jag tror, att ingen skall prisa oss för detta. Jag erkänner villigt, att, om vi skola hafva en härordning, bygd på värnpligten, indelningsverket bör afskrifvas och att, om vi vilja bygga på stam och beväring, indelningsverket bör bibehållas med betydliga modifikationer till rust- och rotehållarne, men logiken i Herr Carl Ifvarssons påstående att för det indelningsverket skall afskrifvas, grundskatterna äfven skola afskrifvas kan jag icke fatta. Jag kan omöjligen inse i hvad sammanhang grundskatterna stå med indelningsverket.

Vidare har detta förslag det stora felet att vara allt för dyrt för oss. Hvarken motionärerne eller Utskottet har angifvit hvarifrån de penningar skola tagas, som erfordras för ordnandet af vårt försvar på detta sätt. Visserligen säger Utskottet i sitt betänkande N:o 2, att jordbruksfastighetsskatten skall höjas från 3 till 5 öre för hvarje 100 kronor af taxeringsvärdet, och visar oss, att denna förhöjning kommer att inbringa omkring 300,000 kronor. Dertill är Utskottet nog naivt att tro, att genom ändring af några ord i Bevillningsförordningen fastighetstaxeringen skall, likasom genom en trollformel, högst betydligt höjas. Jag kan icke tro, att Utskottet på fullt allvar hyser dessa sanguiniska förhoppningar och Herr Ola Bosson Olsson har också på förmiddagen lutat ditåt, då han säger: man kan ju taga städernas jordar, tolagsersättningar och bränvinsmedel. Jag vill icke spilla många ord på denna Cajsa Vargs politik, att man tager der det finnes och lägger till der det saknas. Jag skall nu icke försöka att göra för Herr Ola Bosson Olsson fattligt på hvad grund städerna hafva dessa inkomster; tillfället dertill är nu icke lämpligt.

Såsom förslaget här föreligger, kan jag således icke biträda det samma, men jag hoppas, lika med Herr Biesert, att det nu framlagda förslaget, som jag erkänner är i många hänseenden ganska förtjenstfullt, i framtiden skall komma oss till godo, samt att, då Regeringen, som väl rätteligen bör taga initiativet i dylika frågor, en gång förelägger Riksdagen ett väl genomtänkt och utarbetadt förslag, Regeringen skall göra sig till godo det goda i detta förslag.

Jag vill slutligen nämna några ord till Herr Magnus Andersson. Han gjorde en rask, humoristisk skildring af partierna inom Kam-maren. Jag får dock säga, att jag anser honom vara bra ung och oerfaren som riksdagsman för att riktigt kunna karakterisera dessa partier. I afseende å hvad han yttrade derom, att minoriteten lydde minsta vink af sin chef, får jag förklara att mig veterligen eger icke minoriteten någon chef. För öfrigt tror jag, att landtmannapartiets stora förtjenst ligger deri, att det senare är utmärkt väl discipline-rad, hvilket icke — hvad jag anser vara ett fel hos oss — är förhållandet med minoriteten.

Jag yrkar afslag å det ifrågavarande förslaget.

Herr *Peyron* instämde med Herr *Clairfelt*.

Herr *Fredricson*: Jag vill tillkännagifva att jag kommer att med min röst biträda Utskottets förslag med undantag af moment 9 i första punkten. Jag har begärt ordet för att få denna min åsigt förvarad i protokollet. Och jag ber att få hemställa till de herrar, som äro motståndare emot betänkanudet, om de tro att de derigenom skola vinna något för den stora fosterländska frågans lösning. Jag tror det icke, utan efter mitt förmenande hafva de med detta sitt motstånd undanskjutit denna fråga för en längre tid. Vi få i år nya val till denna Kammare. Och jag är fullt förvissad om att de nyvalde ledamöterna icke komma att gå så liberalt till väga, som den nuvarande majoriteten gjort. Jag vill ännu en gång uppmana de herrar, som ställa sig emot förslaget, att öfvergifva detta motstånd. Och jag lägger dem detta med så mycket större skäl på hjertat, som vi skola få se, att, när de en gång skulle vilja ingå på de vilkor, som nu föreligga, så är det för sent. Att döma af hvad desse herrar hittills yttrat i denna Kammare, ser det dock nästan ut, som om de icke ville hafva något försvar alls.

*Angående
landt-försva-
rets ord-
nande.*
(Forts.)

Herr *Ola Andersson*: Jag hade föresatt mig att icke deltaga i diskussionen på annat sätt än att vid hvarje särskild punkt upptaga till besvarande de anmärkningar, som blefve framställda och hvilka jag kunde anse vara förtjenta af att bemötas. Men då diskussionen tagit en så allmän omfattning, som nu skett, har jag trots att, då jag har någon del såväl i förslagets utarbetande som äfven i dess behandling inom Utskottet, det kunde tillhöra mig att med några ord försvara förslaget. Jag har härtill så mycket större anledning, som en talare på förmiddagen, nemligen Herr *Rydin*, ansåg att man icke borde rätta sig så mycket efter det röstetal, som utgången komme att utvisa, utan mera efter de uppträdande talarne. Härmed vill jag dock ingalunda gifva anledning till den uppfattningen, att jag tillerkänner mina ord någon betydelse. Men möjligen kan jag upptaga ett eller annat skäl till vederläggning.

Jag hade väntat att i en fråga sådan som denna man skulle få höra en högstämd och högsinnad diskussion. Det har visserligen också i allmänhet skett; men det har äfven inträffat åtskilliga afvikelser derifrån, och stundom har förekommit skämt, som jag med hänsyn till frågans vikt ansett opassande. Och anföranden hafva hållits, hvilka nästan endast gått ut på att uppleta och uppläsa motståndares yttranden i dessa och liknande frågor vid förra riksdagar. Huruvida sådant varit upplysande i frågan lemna jag derhän.

Om det nu kan sägas vara ett fel att stundom gå för fort på reformernas väg, så tror jag också att det å andra sidan kan sägas vara ett kauske icke mindre fel att vid en eller annan fråga hålla alltför mycket igen. Ett fel af senare slaget har man efter min uppfattning begått i afseende på skatteväsendet i Sverige. Jag tror att de då maktgande stånden hafva på sin tid förskaffat sig obehöriga friheter och fördelar och vidare hafva de i senare tider icke velat

Angående
landförsvars-
rets ord-
nande.

(Forts.)

lyssna till berättigade anspråk på rättelse derutinnan. Det är dessa synder, för hvilka jag tror att vi nu få plikta och af hvilka vi ännu i dag lida.

När nu, jemte det att de till dessa stånd hörande blifvit befriade tillkommit andra klasser och förmögenhetsslag, som jemväl kommit i åtnjutande af sådan befrielse på de klassers bekostnad, på hvilkas skuldror dessa bördor företrädesvis blifvit lagda, så har en gifven följd deraf varit den, att missförhållandena ökats och svårigheterna för frågans lösning ställt sig större, ju längre denna lösning undanskjutits. Huruvida det var sträfvandet efter en sådan frihet från att bidraga till befordrandet af samhällets angelägenheter eller bibehållande af en sådan frihet som Herr Axell ansåg böra helsas med hurarop från landets studerande ungdom, vill jag lemna derhän. Med afseende på försvarsfrågan, så har den också haft åtskilliga svårigheter att bekämpa, hvilka jag tror att man på ett klokt sätt kunnat på förhand afhjelpa genom vidtagande af lämpliga förberedande åtgärder för frågans lösning. Först och främst har man under århundranden haft en legd stam att lita sig till, och under tiden har hos folket blifvit inskräpnt den föreställningen, att denna stam skulle försvara oss i farans stund. Detta förhållande har varit egnadt att i betydlig grad förslöa den känsla, som borde finnas inom hvarje medborgares bröst, nemligen känslan af pligten att bidraga till fosterlandets försvar. Andtligen tog man i början af detta århundradet sig före att åt denna stam anskaffa en *reserv* uti den allmänna beväringen. Jag säger *reserv*, ty till annat var den egentligen icke afsedd, och sådan, som denna beväring till en början var och ännu är beskaffad, kan den icke annorlunda anses, ty den kan icke i sitt nuvarande skick intrangeras i våra regementen. Dessutom har den oklara föreställningen om hvad den allmänna värnpligten, sådan den förut hos oss ordnats, haft att betyda, gjort att från befälets sida denna beväring och dess öfvande under en lång tid ansetts såsom ett obehörigt påhäng, hvarföre den ock hvarken i regeringens eller representationens eller folkets eller befälets sida varit så omhuldad, som vederbort. Jag tror äfven att denna beväring varit mindre väl värdad i många andra hänseenden; ty så länge man låter denna beväring ligga på halmkärivar på marken, så länge som man gifver dem en kost tillagad af personer, hvilka aldrig förut tagit någon befattning med kokkonsten, och denna kost skall tillagas i kokkärl stående på öppna fältet utan skydd emot väder och vind, och så länge man låter beväringssynglingarne under hela den tid öfningen varar hafva det så att de icke kunna kläda af sig, samt dertill kommer att man försummat tänka på omarbetande af krigslagarnes bestämmelser med hänsyn till denna beväring, så tror jag icke att man förberedt saken sa, som man bort göra. När dertill kommer, att de fleste af nu varande generation sjelfve af egen erfarenhet veta, huru med allt detta tillgått, så må man icke fördöma den stora mängden af befolkningen — denna må nu tillhöra landsbygden eller städerna — om den icke med ens kunnat fatta den välsignelse, som skulle ligga i en utsträckt värnpligt. Jag gör visserligen icke denna uppfattning till min egen. För min del har jag trott att beväringinstitutionen, väl skött, skulle

kunna lemna oss en behållning icke blott i krigsbildning utan äfven i medborgerlig bildning och uppfostran till ordning och lydnad.

Man har mycket klandrat den kompromiss, som år 1873 kom till stånd och som sammanband försvarsfrågan med skattefrågan; jag tror icke att detta klander varit berättigadt. Jag tror att de män, under hvilkas auspicijer denna sammanbindning såg dagen, sågo lika långt in i framtiden, som de hvilka nu framställt detta klander, och att till grund för denna sammanbindning låg en god tanke — den nemligen, att, om landet skulle kunna förse sig med ett tidsenligt och i förhållande till dess krafter, så vidt möjligt, vore starkt försvar, så förutsattes därför ett enigt folk, och ett nödvändigt villkor för att få ett enigt folk vore det, att landets skatteväsende byggdes på rättvisa grunder. När man dertill, såsom Herr Carl Ifvarsson påpekat, lägger den omständigheten att en lösning af härordningsfrågan i sammanhang med beslut om indelningsverkets afskaffande således innefattar reglering af *en del* utgifter, men också en reglering, af hvilken *en* ort i skatteväg har gagn mera än *andra*, och till och med åstadkommer en kanske ännu större olikhet mellan olika delar af landet, än den som redan finnes, samt då dessutom grundskatter och indelningsverk i många fall äro så hopblandade, att de icke utan svårighet kunna skiljas, så skulle härigenom flera krafter komma att samverka till dessa stora frågors samtidiga lösning och vi derigenom på en gång kunna reglera vårt försvar och erhålla ett skatteväsen, som gör Sveriges folk till *ett* folk, så att vi icke längre behöfva, såsom en talare på östgötabänken anmärkte, stå och strida med hvarandra, huruvida den eller den skall deltaga i bördorna, likasom ett annat folk gjorde till dess det var ute med friheten.

Herr Dickson använde som skäl emot afskrifningen en som mig synes utsliten fras, nemligen att skattebönderna köpt sina hemman med ifrågavarande onera och att de således skulle erhålla en betydlig vinst genom grundskatternas och indelningsverkets afskrifning. Denna fras håller icke stånd, så vida man erkänner, att hvarje stat har både rättighet och pligt att reglera sina skatter, vare sig nu dessa hvila på jorden eller på andra beskattningsföremål. Och då de på jorden hvilande skatterna tillkommit på samma sätt som andra skatter samt hertill kommer att den omständigheten, att dessa skatter legat på jorden längre eller kortare tid, icke kan hafva någon inverkan på sjelfva rättsfrågan, torde väl ingen kunna ifrågasätta statens rättighet att ändra dessa skatter eller taga bort dem och pålägga andra skatter på alla beskattningsföremål, helst ingen väl mig veterligen begärt att jordegaren skall blifva helt och hållet skattefri, utan att han i rättvist förhållande till andra samhällsklasser skall deltaga i hvad som erfordras till fyllande af statens behof. Om så är förhållandet, kan skatten icke förändra natur *derföre* att ett orättvist och obilligt motstånd låtit den ligga oförändrad så länge som nu varit fallet. Skatten är till sin natur densamma. Och om, efter det skatten legat oförändrad under en längre tid, en ny egare af hemmanet kommer att göra en vinst på att skatten afskrifves, och han får på annat sätt deltaga i statens utgifter, så är väl ingen mer berättigad att erhålla denna vinst än den, som är hemmanets egare. Ty icke kan

Angående
landt försvars
rets ord-
nande.

(Forts.)

Användande
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

väl staten eller det allmänna anses vara berättigad till denna vinst derföre att jordegaren fått en rättvis reglering af sina skatteförhållanden Och har någon köpare eller säljare vid ett köps ingående beräknat att skatten för all framtid skall ligga oförändrad på jorden och derefter rättat priset, så har han begått ett fel, som han ensam får plikta för. Och såsom jag sistlidna är påpekade, tror jag icke att man i allmänhet tager hänsyn härtill. Så är åtminstone icke förhållandet inom min ort, hvarest jag varit med om uppgörandet af en mängd egendomsköp, och dervid har jag aldrig hört att man vid uppskattandet af egendomens värde frånräknat ett emot dess grundskatter samt rustnings- och roteringsbesvär varande kapital, och detta emedan den föreställningen finnes hos folket, att en skattereglering skall ske.

Jag vill nu vända mig från skattefrågan. Möjligtvis får jag anledning återkomma dertill, när den närmare blir föremål för Kammarens behandling. Jag vill nu endast upptaga ett yttrande af Herr Treffenberg, som tyckte att det föreföll honom som om landtmannapartiet allra säkrast skulle störtas genom att man skämde bort det och gick det till mötes, i synnerhet i skattefrågor. Mig tyckes som Herr Treffenberg en gång var på väg att gå landtmannapartiet till mötes och då af renaste uppsåt. Men detta har han såsom vi veta i är gått ifrån.

Jag har redan nämnt, att jag anser, att man icke förberedt försvarsfrågan så som man bort. Jag tror dock att man äfven begått andra fel. Då man ändtligen vaknade till besinning af att försvarsväsendet behöfde utvecklas och förbättras, så, i stället att först söka förbereda den allmänna meningen inom landet, framlade man med ens ett detaljeradt förslag, som man ansåg färdigt att genast böra tagas emot. Man ansåg sig icke skyldig att fästa ringaste afseende vid protesterna från rust- och rotehållarne, oaktadt man velat pålägga dem skyldighet till utskrimning lika med andra samhällsmedlemmar, fastän de förre äro både friköpningsskyldige och friköpningsberättigade genom det indelningsverk, som de upprätthålla. Jag hade icke trott att jag behöft återkomma till denna rättsfråga i dag. Men äfven detta förhållande har kommit under behandling under denna debatt. Jag skall då be att ur en reservation, afgifven af en ledamot uti Försvars-Utskottet vid 1869 års riksdag, ledamoten af denna Kammare Herr Adlersparre, få citera följande.

Efter att förut hafva talat om att, om äfven hvarje mans skyldighet att emot en inträngande fiende försvara hustru och barn, som ock fädernejord, icke finnes upptagen i någon i vanlig mening skriven lag, densamma dock vore af sunda förnuftet och våra heligaste intressen oförtydbart föreskrifven, yttrar Herr Adlersparre vidare:

»Men å andra sidan, om 1812 års beväringssstadga, som nu står utanför dagens frågor, enär den är gällande lag, skulle så ändras, att ej blott beväringens tjänste- och öfvingstid fördubblades, utan ock att den ökade tjänstetiden medförde en utsträckt skyldighet att med »Konungens regimenten» gå i härnad till *främmande lund* --- eller med andra ord, om utan särskild öfverenskommelse eller lindring i roteringsbesväret rotehållaren, hans son eller granne, såsom beväringss-

karl, i likhet med den indelte soldaten — hvilken krigstjänst är frivillig samt godtgjord medelst värfningspenningar och årslön — genom allmän lag tvingades att följa Konungen på »ledning», hvilken skyldighet, enligt den historiska bevisningen, tillhörde de »utskrifne», och nu, enligt knektekontrakten, tillhör den indelta armén, men hvarifrån provinsernas öfriga inbyggare, på grund af nyssnämnda kontrakt, skulle vara befriade — om, som sagdt är, beväringen skulle fatta vapen, ej blott för att »afvärja inträngande fiendes anfall», utan ock marchera utom landets gränser, för att t. ex. deltaga i aggressiva initiativer — om värnpligten, utan lindringar i rust- och roteringsbesväret, utsträcktes i denna riktning; då må man väl fråga hvad som återstode af den frihet och de förmåner rotehållarne uti knektekontrakten tillförsäkrades. Måne förmånerna funnes annorstädes än på papperet? Kunde de gifna löftena anses obrutna, och vore den historiska grunden fortfarande ett stöd? För min del måste jag härtill svara nekande och följaktligen såsom min åsigt uttala, att, om den ökade värnpligten skulle innebära en utsträckt skyldighet att deltaga i krigstjänst uti främmande land, så äro rust- och rotehållarne icke blott ur billighetens utan ock ur juridisk synpunkt berättigade till lindring i rustnings- och roteringsbesväret.»

Detta är, så vidt jag vet, det första erkännande som en *stads*-representant haft mod att lemna; men denna hans motivering leder alldeles bestämdt till afskrifning icke till blott lindringar. Han säger äfven sjelf, att afskrifning är ett ord han icke vågar uttala, en eldbrand som han icke vill utkasta.

Det anfördes i denna fråga af Hans Excellens Herr Statsministern sistlidne gårdag bland annat, att »kommer ej tvångsutskrifning i fråga, så förfölle äfven grunden för rust- och rotebördans afskrifning, nemligen rust- och rotehållarnes privilegium att vara fria från dylik tvångsutskrifning.» Således: grunden för afskrifningen är tvångsutskrifningens inträdande. Hvad nu särskildt tvångsutskrifningen angår, har jag redan nämnt, att den beväring, vi för närvarande hafva egentligen är en *reserv*, ty den är icke ordnad att ingå i hären. Här är nu ifrågasatt att en utskrifning skall ske af hvarje svensk man som är duglig att inträda i hären. Det kan här blifva fråga om två slag af tvångsutskrifning, nemligen dels, derest lottningen skulle komma till stånd, en tvångsutskrifning till en längre öfningstid, och dels en utskrifning till den allmänt bestämda tjenstetiden och den för alla lika öfningen, men båda dessa slagen af utskrifne skola gemensamt bilda härens blifvande regementen, skola ställas sida vid sida uti dessa regementen, för att inom eller utom landets gränser försvara detta. Båda slagen är tvångsutskrifning till fullständig krigstjänst, och båda lösa således från förpligtelsen att hålla legd karl. Men denna tvångsutskrifning berättigar, efter min öfvertygelse, till afskrifning af indelningsverket, icke efter 37½ år, såsom motionärerne föreslagit, sedan desse sökt inhemta vederbörandes medgifvande, utan en afskrifning strax, så snart tvångsutskrifningen verkligt ifrågasättes, ty indelningsverket är endast en friköpning från personella skyldigheter. Jag behöfver icke erinra om den historiska uppkomsten och utvecklingen af detta indelningsverk. Vi veta, att, när de högre klas-

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

serna efter att allt mer och mer hafva genom erhållna friheter undandragit sig och sitt folk de årligen återkommande utskrifningarne och, åtminstone har jag läst så, kronofogdarne icke blott blifvit erbjudna utan äfven tagit mutor af andra för att desse skulle gå fria, och följaktligen utskrifningarna för den återstående delen af allmogen blifvit odrägliga, gick man till Kongl. Maj:t och erbjöd sig att lemna ett visst antal knektar och på detta sätt slippa undan från utskrifningen. Detta började dalkarlarne med, och sedan fullföljdes det i andra landsändar. Vidare skall jag, med anledning af hvad Herr Lindmark i dag på förmiddagen uppläste rörande lösningen af försvarsfrågan i Finland, be att få fullständiga detta med att uppläsa hvad det Utskott, som i Finland behandlade denna fråga, föreslagit angående dervarande indelningsverk. Utskottet hemställer: »att ständerna, med föranledande af hvad i den nådiga propositionen derom är framställt, funnit sig böra samtycka dertill, att de från rusthällen samt roterade hemman och båtsmanshåll för närvarande utgående vakans- och passvolansafgifter må, såsom bidrag till bestridande af militiefondens utgifter, till oförändradt belopp utgöras till och med år 1882, hvarefter dessa afgifter böra upphöra, såvidt nästsammanträdande stunder före nämnda i punkt till sagde ändamål anvisat annan skatt, sådan som här nedan omförmales.» Nu frågar man sig, huru skall denna andra skatt vara, som skall komma i stället? Då heter det, att denna skatt skall vara uppgjord »enligt den grundsats, att de olika slagen af förmögenhet i lika förhållande deltaga uti denna skatt.» Detta förslag har gått igenom och blifvit antaget af Bondeståndet den 15 och 16 Januari detta år, af Borgareståndet den 15 Januari och af Presteståndet samt Ridderskapet och Adeln samma dag. Det är den finska riksdagens beslut och vi veta alla att tillkomsten af indelningsverket i Finland är densamma som hos oss. Nu har man här erbjudit en afskrifningstid af 37½ år, och jag anser att det klander mot den här föreslagna afskrifningen, som här förekommit, är mycket oberättigadt.

Jag skulle äfven kunna anföra något annat om denna rättsfråga, eftersom man tvingat mig att tala om densamma äfven i dag. Jag skall göra det på ett så grannliga sätt, att jag icke skall göra någon orätt. Första gången som, för några år sedan, en motionär i denna Kammare framställde och utvecklade anspråken om indelningsverkets upphörande i sammanhang med en ny härordning, hade han dessförinnan för en annan dåvarande ledamot af Kammaren, nu representant för Stockholm, visat sin motion i koncept. Jag skall icke omtala hvad nämnde representant för Stockholm då yttrade, men hans handstil finnes med blyerts på konceptet, hvilket numera är och kommer att blifva en historisk handling, emedan det tillhör en nyligen afleden, icke så alldeles obemärkt politisk persons efterlemnade papper.

Jag skall nu be att få öfvergå till det föreliggande förslaget och i några allmänna drag angifva de grundsatser, hvarpå det hvilat. Med anledning af de flera mindre anmärkningar, som blifvit gjorda, — och Utskottet har aldrig själf satt i fråga annat än att förslaget har brister, och att flera mer eller mindre berättigade anmärkningar kunna göras mot detsamma — ber jag att få säga, att de flesta af de mindre anmärkningarna äro af den beskaffenhet, att de kunna besvaras med

det svar Utskottet sjelf gifvit, då det säger sig väl inse, att detsamma icke kunde vara i stånd att utarbeta ett fullständigt och fullt färdigt härordningsförslag utan derför äfven i punkten 2 hemställt, »att derest Kongl. Maj:t godkänner de grunder för en ny härordning, Riksdagen för sin del antagit, Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta förslag om allt hvad för härordningens genomförande *i öfrigt* kan erfordras och som kan påkalla Riksdagens beslut.»

Således gäller detta svar äfven i fråga om den anmärkning, som af representanten från Helsingborg och en annan representant framstälts derom, att något förslag till lag om sättet för anskaffande af hästar vid krigsutbrott icke blifvit nu framlagdt, ehuru Utskottet antydt, att, vid härens försättande på krigsfot, den skulle erhålla sitt erforderliga behof af hästar genom komunernas försorg och emot full betalning på sätt *i särskild lag* skulle stadgas. I afseende å åtskilliga sådana anmärkningar, såvidt de röra något som felar i förslagets fullständighet, hänvisar jag således till denna nyss omförmälda 2:dra punkt.

I öfrigt, hvilka anmärkningar man än må hafva mot förslaget, tror jag dock icke, att någon kunnat med skäl vänta, att alla skulle få sina önsknings tillfredsställda, så att förslaget skulle innefatta allt hvad hvar och en ansåge bäst, och detta så mycket mindre som meningarne, om hvilket är det bästa, äro i denna fråga mycket delade. Deremot har man ansett det vara af mycken vigt att få ett förslag till härordning, som kunde mottagas med det erkännande af allmänheten att vara godt och rättvist. Godt så till vida, att enligt detsamma icke allenast försvaret blefve väsentligt förstärkt utan ock till såväl de värnpligtige som stamsoldaterna komme att lemnas en god vård jemte lämplig undervisning, och att tiden således ej kunde sägas vara för det medborgerliga lifvet utan nytta förspild; rättvist derutinnan att förslaget är bygd på jemlikhet, likhet inför lagen och för alla samt rättvisa, så långt sådant kan åstadkommas. Bygges icke ett förslag på sådana grunder, då bygges det på lösa grunder, äfven om dessa genom lag fastställas, ty äfven lagens grund är svag, då denna ej är rättvisa. »De stora medlen äro endast rättvisans», säger vår store tänkare Geijer. Löses deremot försvarsfrågan på, så vidt möjligt är, rättvisa grunder, tror jag att, om också vissa ofullkomligheter i militärisk hänseende kunna visas, saken ändå i grunden är starkare, än om sådant afhjelpes med en orättvisa, hvaröfver berättigadt missnöje uppstår, och jag tror att, om förändringen äfven till en början kommer att af befolkningen mottagas med bekymmer, de deraf uppkomna hördorna dock komma att bäras med tålmod och framdeles med lust och belåtenhet; jag hoppas åtminstone detta. Det nu framlagda förslaget ålägger alla lika skyldigheter. Det tvång staten anser sig kunna pålägga alla värnpligtige ynglingar blir lika för alla, men för *hvad derutöfver erfordras* erhjudes godtgörelse, och detta utan afseende på, om den som åtager sig ökad tjänstgöring är officer, underofficer, läkare, prest, spel eller simpel soldat. Allt hvad staten behöfver utöfver det tvång, den anser sig kunna pålägga alla, vill staten betala, och svärligen lär man kunna förneka, att detta är en rättvis grund.

*Angående
landförsvars-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Angående
landtöfsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

Frågan om sjelfva härordningssystemet, om man skall hafva stam och beväring eller mer eller mindre öfvade värnpligtige eller rent värnepligtssystem, denna fråga är alldeles oberoende af dessa grundsatser. Denna senare fråga är blott beroende af hurvida man kan pålägga hela befolkningen så stort mått af öfning, att den kan någorlunda fylla behovet för vårt försvar eller icke, eller med andra ord, om studierna, jordbruket, industrien och handeln kunna undvara de $12\frac{1}{2}$ millioner dagsverken om året, som enligt beräkningen i 1875 års förslag skulle för militäröfningar uppoftas, eller om man icke kan få ett ganska godt försvar med en mera dräglig öfningstid för de värnpligtige genom att bland dem åstadkomma en stam med hastigare omsättning och derigenom sprida en mängd öfvadt folk i landet.

Det torde för åtminstone en del af Kamrarens ledamöter icke vara obekant, att jag för min enskilda del icke är någon beundrare af stamprincipen, och jag hade också trott, att vid infanteriet åtminstone den rena värnpligtsgrundsatsen skulle kunnat tillämpas, men jag har dock icke tilltrott mig att ålägga folket en så lång öfning, som militärerne anse nödvändig. Jag har därför kunnat förena mig med öfrige motionärerne och Utskottet om det nu framlagda systemet, men af hvad jag yttrat torde dock framgå, att jag icke kunnat vara den utskottsledamot, som enligt Professor Rydins påstående gifvit honom till svar, att detta system skulle leda till den rena värnpligten eller fullständig och lika öfning för alla. Tvärtom tror jag att det föreslagna systemet, om det väl handhafves, kan föra vårt försvar ganska långt, men att deremot folket icke kan stå ut med all den tidsuppoftning, som blefve en följd af fullständig öfning för alla.

Man har anmärkt mot detta förslag, dels att *stamsoldaterna* skulle blifva alltför dyra, dels att *förslaget i allmänhet* medför för stora kostnader. I sistnämnda hänseende har Herr Casparsson framkommit med åtskilliga jmförelser mellan detta och 1871 års förslag. Jag tror dock icke, att dessa jmförelser voro så alldeles rigtiga. Det torde nemligen icke vara den ärade talaren obekant, att till de af honom uppgifna kostnaderna för genomförande af 1871 års förslag, böra läggas åtskilliga summor, som icke äro i samma förslag upptagna. Vid en jmförelse mellan dessa båda förslag, måste man ställa upp dem mot hvarandra och jmföra dem icke endast i ekonomiskt utan ock i militäriskt hänseende. Dervid förekommer då, att enligt nämnde talares påstående det nu framlagda förslaget gifver en allt för stor befälsstyrka i förhållande till 1871 års förslag.

Anser man befälsstyrkan vara för stor och för dyr, nåväl, så ned-sätt den då till antalet. Detta är visst icke omöjligt, ehuru jag väl inser att befälsantalet skall vara beräknadt icke blott för skolorna i fredstid, utan ock för kriget. Jag tror icke heller att man kan, såsom Herr Casparsson tycktes antyda, ersätta en stor del af officerarne med korpraler. Må hända har jag misstagit mig, men jag tyckte att det framgick af hans yttrande att så skulle kunna ske. Denne talare gjorde, för att bevisa att ett tillräckligt antal stamsoldater icke skulle kunna fås för en måttlig lön, en överblick öfver åtskilliga länders förhållanden i detta afseende och stannade slutligen vid

Frankrike samt visade huru svårt det varit för detta land att få ett tillräckligt antal rekryter, och att det uppnådda antalet, i förhållande till landets folkmängd, var mindre än hvad här nu ifrågasättes hos oss. Han glömde härvid tillägga, att dessa rekryter dock måste ligga i garnison och tjenstgöra i flera år, hvilket deremot icke komme att fordras af våra blifvande stamsoldater. Jag tror att rättvisan fordrat att han omtalade äfven detta, då han gjorde en jemförelse mellan de båda länderna i detta fall.

Man har äfven sagt att årliga rekrytbehovet eller årskontingenten skulle hittills hafva uppgått till 2,000 man. Den högsta siffra jag i detta hänseende hört under diskussionen uppgifvas är 2,300. Jag har begärt uppgift från säkert håll och kan svara för att årskontingenten som gick in år 1877 uppgick till 3,238 man, men i denna är dock icke inberäknad rekryteringen af officerare och underofficerare. Det är således icke så afskräckande stor skillnad mellan det årliga antal rekryter som för närvarande behöfves och det som, efter kunnige militärers beräkning, komme att krävas för nu ifrågasatta härordning. Då man dessutom gjort en jemförelse mellan vårt lands årskontingent och folkmängd, så vill jag erinra, att den stam vi för närvarande hafva var lika stor då folkmängden var endast hälften så stor som den nu är eller ännu mindre, och ändå hölls den fulltalig. Detta bör något väga i vågskålen då man talar om möjligheten eller omöjligheten att för närvarande rekrytera den föreslagna stammen.

Af andre talare är vidrördt, att, då rust- och rotehållare hittills kunnat rekrytera stammen, så bör äfven staten hädanefter kunna göra det. Det är visserligen sant att rekrytantalet, enligt föreliggande förslag, blir större än förut, till följd af i allmänhet kortare tjenstetid, men å andra sidan bör äfven väga något, att den allmänna öfningsskyldigheten, enligt samma förslag, skulle blifva större än nu för alla, och detta bör sporra en och annan att ingå i stammen för att derigenom få aflöning under en längre tid hellre än att göra en kortare tids öfning utan aflöning. Åtminstone har detta användts som bevis eller skäl för att rust- och rotehållarnes tunga icke skulle förvärras genom allmänna värnpligten, och samma skäl användes sistlidna år af bland andra Herr Fredenberg.

Såsom bekant har Utskottet dessutom föreslagit att i den nya stammen skola jemväl befälsämnen ingå, samt att ingen kan blifva befäl utan att dessförinnan minst ett år hafva tillhört stammen. Derigenom hafva vi inom Utskottet trott oss tillförsäkra den nya stammen ett tillskott från de mera bildade klasserna inom samhället. Vi hafva trott att denna bestämmelse skulle förmå ännu flere än hittills af dessa klasser, om de eljest sätta värde på *rå tigholen* att förvärfva en högre grad af öfning för att i händelse af behof kunna försvara fäderneslandet, att ingå i stammen. Kommer nu härtill att de, som tillhöra den rent arbetande klassen, utom de militära öfningarne, erbjudas en god och kostnadsfri undervisning samt att de äfven i medborgerligt hänseende kunna hafva nytta af rekryttiden och derjemte, såsom både Utskottet och motionärerne föreslagit, fri kost och fri beklädnad och en lön af 150 kronor, så undrar jag om

*Angående
landtförsvars-
rets ord-
nande.*
(Forts.)

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

icke allt detta är beaktansvärda förmåner. Jag tror detta vara så goda vilkor, att verkligt tänkande ynglingar skola från de arbetande klasserna ingå i stammen emedan, då de slutat sin högst sex-åriga tjänstetid, de hafva förvärfvat en sparpenning, som skall icke blott för dem utau äfven för samhället blifva till stor nytta, och ingalunda kunna anses som en förspild eller illa använd penning.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid möjligheten eller icke möjligheten af att rekrytera den nya stammen, utan vill endast erinra om att vi hafva äfven en annan stam i landet som är icke mindre vigtig, nemligen våra folkskole- och småskolelärare som uppgå till ett ganska betydligt antal. De förre isynnerhet nödgas använda en ganska lång och för dem dyrbar tid för att, oftast med skuld-sättning och försakelser, skaffa sig erforderligt mått af kunskaper. De tråda derpå in i en verksamhet som gifver dem en årlig lön af 600 å 700 kronor och fri bostad, men kläder och föda få de sjelfva bestå sig. Småskolelärares lön åter uppgår till endast omkring 300 kronor. Jag undrar, om man tager hänsyn till desse tjänstemäns trägna arbete och ringa aflöning och dermed jemför stamrekrytens förmåner af fri undervisning, fria kläder och föda, huruvida det icke för mången yngling skall vara rätt lockande att åtaga sig denna tjänstgöring, helst om han jemväl för de följande åren erhåller en lön för blott en obetydlig tidsuppföring. Nu har man sagt, att dessa 4½ millioner skulle blifva en aldeles för stor summa, och att det kanske icke skulle stanna ens dervid. Men hvem vill man pålägga denna summa, om man icke vill gifva den värnpliktiga stammen hvad deras arbete är värdt, om man vill gifva dem kanske ingen eller en högst otillfredsställande aflöning? Det skulle ju under sådana förhållanden vara på dem, hvilka skola ingå i stammen, man ville lägga denna skatt; och då vi veta, att de obemedlade eller mindre bemedlade klasserna utgöra mängden af folket, så lägger man också en betydlig skatt på dem. Jag tror, att detta skall mötas med mycken motvilja; och jag tror, att det skall lända försvaret till mycken nytta, om man icke inslår på den vägen.

Nu ber jag att få fråga eder, mine Herrar: Hafven I förtroende till dessa rekrytskolor? Tron I, att officerarne skola blifva goda lärare? Tron I, att tukt, sedlighet och ordning skola upprätthållas i skolorna, och tron I, att ynglingen skall gå derifrån ut i lifvet förbättrad och undervisad och i allmänhet med en liten behållning, af hvilken han kan hafva nytta? Tror man detta, och tror man derjemte, att svenska folket är ett klokt folk, som i allmänhet förstår sig på sina fördelar, då bör man också tro, att stammen *kan* rekryteras utan tillgripande af den i folkets ögon så förhatliga utvägen, lottning. Denna utväg kan icke heller vara riktig, ty origtigt måste det vara att befördra en god sak med dåliga medel, hvilket jag anser lottning och spel vara.

Men, säger man, allt detta är godt och väl; men det är icke *visshet*, och vi måste hafva *visshet*. Till bemötande häraf vill jag påminna, att många af vårt lands likasom andra länders reformatorer utfört stora ting utan att någonsin hafva haft annan *visshet* än den, deras förstånd och en mogen pröfning ingifvit dem; men de

hafva gått segrande ur striden på grund af denna öfvertygelse. Många tusen reformer hafva genomförts både i vårt land och i andra länder, utan att man har haft absolut visshet om deras lyckliga verkan; men man har pröfvat med sitt förstånd, så godt man kunnat, och ingen skulle väl velat hafva dessa reformer ogjorda derför att man ej på förhand kunnat hafva absolut visshet om det blifvande resultatet, och jag tror, att man i allmänhet får lemna åt framtiden att visa, huruvida man lyckas eller icke. Vi se vidare mängen, som utfört storartade uppfinningar. Vår tid är företrädesvis uppfinningarnes tid. Mången af dem, som egnat årtal, och flera år, deråt, har icke egt absolut visshet; han har lefvat i sin öfvertygelse och sitt hopp; och han har segrat öfver de stora hindren. Låtom oss på samma sätt försöka öfvervinna våra betänkligheter i detta fall; och vår härordningsfråga skall då en gång lösas på ett, som jag tror, lyckligt sätt.

Jag skulle vidare till besvarande kunna upptaga en mängd af hvad som blifvit yttradt af särskilde talare; men jag skall inskränka mig till endast en mycket liten del deraf.

Herr Axell antog, att, om en Hans Jansson eller Nils Månsson i Skumparp, hvilka förstått att skilja mellan annan frihet och skattefrihet, uppstått igen, skulle nog universitetens ungdom hurrat för dem äfven nu. Jag tror att desse män, om de ännu i dag lefvat, i dessa frågor skulle hafva stått på vår sida; och jag frågar Herr Axell, om han tror, att någon af dem skulle hafva röstat för *lotningen*. Jag åtminstone tror det icke.

Under det att Herr Treffenberg replikerade Herr Key, liknade han landtmannapartiet vid en yngling och sade, att framtiden nog hörde partiet eller denna yngling till, om nemligen han artade sig väl. Så vidt den ärade talaren med »arta sig väl» menade, att han endast skulle vara beskedlig, så får jag säga att, efter mitt förmenande, framtiden hör lika väl den yngling till, som visar kraft och mod samt godt uppsåt, i hvad han tager sig till.

Man har vidare klandrat oss, derför att vi »ryckt till oss» initiativet i dessa stora frågor; och Herr Rubenson yttrade i sammanhang dermed, att vi sistlidet år skulle haft en urtima riksdag härstädes. Men sedermera fingo vi höra af Herr Casparson, att äfven denna Kammares motsatta parti år 1873 haft en komité samlad för behandling af dessa frågor; och vid sådant förhållande tycker jag det kan väga lika mot lika å ömse sidor; i följd hvaraf ock det klander, som landtmannapartiet fått upphära af Herr Linder, måste anses vara oberättigadt. Jag tror, att vi blott begagnat oss af vår grundlagsenliga rätt att motionera; men jag tror icke, att vi begagnat denna rätt längre, än att vi hafva stannat inom måttans gränser. Jag hyser derjemte den öfvertygelsen, att vi med vårt uppträdande gagnat fosterlandet och främjat dessa stora frågor; och skulle vi misslyckas, återstår oss den trösten, att vårt uppsåt varit godt.

Herr Axel Bergström, som började sitt anförande i en temligen högstämd ton, men snart föll ned bland mötespassevolans- och beklädnadspersedlar, åberopade Solons bud, att ingen medborgare i en fråga, som gälde fosterlandets väl, fick vara neutral. Det synes mig likväl

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Fort.)*

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

som detta visa bud ej behöft göra det nödvändigt för honom att till en gammal politisk motståndare, hvars ställning i Kammaren betager honom möjligheten att försvara sig, framkasta erinringar om striden om det så kallade öfningsanslaget. Detta var andra gången sådant skedde och jag tror ej att Solon skulle hafva gillat det.

Representanten från Helsingborg, hvars anförande, som utgjorde en granskning i sak, var ett bland de mera humana, framställde en fråga, om man verkligen var så rädd för kasernen och kasernlif. För min del har jag ansett talet om kasernlifvet för öfverdrifvet, men jag behöfver ej uppehålla Kammaren med att närmare beröra detta ämne, utan hänvisar honom t. ex. till Herr Abr. Rundbäck, som här i Kammaren förut mycket talat om kasernlifvet.

Slutligen anhåller jag att få yttra några ord om den föreslagna garantilagen. Detta förslag har för mig varit det största offret af min öfvertygelse i denna fråga. Det kan visserligen sägas att regeringen uti den aflöningsstillgång, som för närvarande ligger i indelningsverket, har garanti för att stamtruppstyrkan blir aflönad, ehuru beloppen ej gå genom statens räkenskaper, och att förhållandet blir detsamma, då vid indelningsverkets upphörande fullt tillräckliga medel ställas till Kongl. Maj:ts förfogande för att aflöna denna stam. Förhållandet mellan statsmakterna i detta fall blir således icke ändradt. Man har klandrat att motionärer eller Utskottet ej framställt något förslag om flottan. I det hänseendet ber jag få upplysa att den stam af 30,000, för hvilken Utskottet velat garantera medel, ungefär svarar mot hela den stamtruppstyrka, som underhålles af rust- och rotehållare *så väl vid armén som flottan*. Dermed är icke sagdt att motionärer skulle vilja undandraga sig att, när Kongl. Maj:ts derom framlägger förslag, bevilja medel jemväl för manskap vid flottan. Men deraf följer ingalunda att man skulle vilja garantera derom i lag. Det har varit vår afsigt att afväga förhållandena så att vi lemna garanti för hvad som ungefär kan svara mot den nuvarande garantien. Efter denna grund är t. ex. garantien för hästar åt rytteriet beräknad. För närvarande består rytteriet af både värfvade och indelta regementen, och för anskaffande af hästar till de förra är ju *nu* ingen särskild tillgång garanterad. Men efter som det finnes en del afsutna rusthållsnummer, hvilka kunna åläggas uppsättandet af hästar, så har äfven detta tagits i betraktande. Vi hafva räknat det ena med det andra och äfven de statsunderstöd, som utgå så väl till rustningen som roteringen och alla ledamöterne i Utskottet hafva kommit öfverens om att, för så vidt den nya garantien endast skall motsvara den nuvarande, den af Utskottet föreslagna är tillräcklig.

Hvad åter beträffar garanti för öfningsanslag, så behöfver jag ej erinra herrarne att någon sådan aldrig hittills egt rum och att vi anse det innebära en förolämpning mot kommande Riksdagar, om man skulle anse behöfligt att lägga in garanti i lagen mot ett befaradt sträfvande att icke vilja anslå medel till öfning för dem, som skola försvara fosterlandet.

Men jag nämnde att den föreslagna garantilagen kostat mig en ej så liten uppoffring af min öfvertygelse. Det är därför att jag står på den ståndpunkten i frågan att, när man åstadkommer en

tvungen utskrifning till hären, och rust- och rotehållarnes skyldighet att, emot befrielse från sådan utskrifning, hålla legd karl, upphör, då har man i samma stund ingen aflöning åt stamtrupp att af rust- och rotehållare fordra, och då är man enligt mitt förmenande ej berättigad att begära garantier för aflöning af en ny stam, af *den orsak, att den gamla borttages*. Emellertid har jag undertryckt min åsigt och böjt mig för andras, ty jag vill frågans lösning. Skulle nu förslaget såsom odugligt blifva förkastadt, då vill jag åtminstone i denna sak behålla min fulla handlingsfrihet, i fall jag någonsin mera kommer i tillfälle att deltaga i Riksdagens förhandlingar och beslut.

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Jag skall icke vidare inlåta mig i några detaljer af frågan. Jag vill endast uttala den önskan, att så väl det nu omhandlade förslaget, som det efterföljande om grundskatternas afskrifning, måtte åtminstone i någon mån föra dessa frågor framåt, samt att mig slutligen, efter att hafva varit vittne till och deltagit uti dessa stundom hårda strider och hvarunder vi ganska ofta fält för hårda ord mot hvarandra, måtte förunnas att upplefva den dag, då de fått sin lyckliga lösning. Jag skall då med glädje och försonligt sinne utropa: är slutet godt, så är allting godt.

I detta anförande instämde Herrar *Johan Jönsson, Sven Andersson, Nils Nilsson, A. Fr. Pettersson, J. M. Svensson och Märten Trulsson*.

Herr Stråle: Sedan jag begärde ordet, hafva så många talare yttrat sig om både den ena och andra sidan af saken, att jag har föga eller intet att tillägga. Jag vill derföre till diskussionens förkortande samt af grannligheten mot de 30 talare, som efter mig hafva anmält sig till ordets erhållande, inskränka mig till den förklaring, att jag icke med min röst kommer att bidraga till framgång af det föreliggande förslaget i det skick, hvarest det nu befinner sig, härvid hufvudsakligen stödjande mig på Hrr Hedins och Adlersparres i ämnet afgifna yttranden och i viss mån äfven på Herr Rubensons.

Friherre Cederström: Jag ber att i största korthet få säga min tanke. Lika med flere föregående talare anser jag för min del, att den stam, Utskottet bjuder oss på, icke kommer att blifva af den moraliska beskaffenhet att kunna utgöra ett stöd för beväringen. Dessutom tror jag, att det blir en ren omöjlighet att rekrytera denna stam, då ju dertill fordras en årskontingent af närmare 7,000 personer. En representant från Första Kammaren har för undanröjande af denna svårighet föreslagit supplementarlottning, hvilken dock Utskottet på ett värtaligt sätt sökt visa vara förhatlig för svenska folket. Det är också min mening. Sådant förslaget här föreligger, ser jag dock ingen annan utväg till dess genomförande än lottning. Men skulle denna åtgärd blifva följd, så betviflar jag att svenska folket skulle tacka sina ombud för det att de skaffat landet ett på sådan grund fotadt försvar mot det att rust- och rotehållare och grundskattegifvare skulle blifva af med sina skatter. Härom kan åt-

Angående
landförsvars-
rets ord-
nande.

(Forts.)

minstone icke jag vara med och yrkar därför afslag å förslaget i dess helhet.

Herr Lundegård: Det hade visst icke varit min mening att vid detta tillfälle öka antalet af talare, då öfverläggningen om föreliggande ärende redan pågått tvenne dagar. Men en fråga kan vara utaf en sådan beskaffenhet, att man icke får sitta som en tyst åhörare, utan måste begära ordet för att uttrycka sin mening. Jag manas härtill synnerligast af ett yttrande, som vid början af denna långvariga diskussion sistlidne gårdag uttalades af en högtärad talare inom denna Kammare. Orden kan jag ej för tillfället ordagrant återgifva, men de antydde: att, då inom ett land någon stor och vigtig fråga föreläge till behandling och, om hvars slutliga lösning meningarne vore delade, så finge ingen ställa sig på neutral mark.

Då nu detta yttrande föranledt mig att begära ordet, så är det icke därför att jag skulle hafva något upplysande och lärorikt att andraga med afseende på det föreliggande förslagens brister eller för-tjenster, beträffande hvilka förut är tillräckligt yttradt af många aktade talare, hvilka hafva långt djupare insigter och större sakkännedom i detta ämne än jag besitter. Men desto hellre har jag begärt ordet för att öppet få tillkännagifva på hvilken sida jag kommer att ställa mig, då frågan om föreliggande förslag till ny härordning slutligen kommer att inom denna Kammare antingen antagas eller förkastas. Varm och upprigtig vän af, ett tidsenligt försvar skulle det hafva varit mig en glädje, om jag i min ringa mån fått bidraga till lösning af denna vigtiga fråga. Men jag får öppet tillstå — utan att därför behöfva misstänkas för bristande fosterlands-kärlek — att jag icke förmår inse föreliggande förslag vara af sådan beskaffenhet att jag med bästa vilja kan gilla det. Ty dels fruktar jag, att landet för framtiden icke skulle kunna bära de dryga omkostnader, som förslagens fullständiga genomförande skulle medföra, och dels är jag tveksam huruvida detta förslag verkligen innebär garanti för ett fullt betryggande försvar. Och denna min tvekan har ingalunda häfts genom denna sakrika diskussion, som jag med uppmärksamhet åhört, utan har jag tvärtom derigenom styrkts i den åsigt, att förslaget i dess nuvarande skick icke är antagligt. Då jag därför tillkännagifver, att jag vid frågans slutliga afgörande här i Kammaran kommer att rösta för afslag icke allenast å den föredragna punkten, utan äfven å hela förslaget, så vill jag deremot nämna att det är med tungt hjerta, jag det gör, då jag i medvetande af vårt fosterlands stora behof af ett tidsenligt och ordnad försvarsväsende helst skulle velat bidraga till vinnande af detta för oss alla vigtiga mål. Jag vill gerna erkänna både det arbete och det intresse, motionärerne visat genom framläggandet af detta förslag, likasom jag är fullt öfvertygad om att hvar och en i denna Kam-mare, på hvilken sida han än må stå, kommer att vid frågans afgörande handla efter moget öfvervägande och bästa öfvertygelse; därför önskar jag af allt mitt hjerta att, huru denna vigtiga fråga än kommer att nu utfalla, Han, som leder människans öden, slutli-

gen måtte styra och leda allt för vårt dyra fosterland till en lycklig utgång.

Friherre Nordenfalk: Det är icke förhållandet med mig såsom med en talare i går, hvilken begärde ordet för att få åt historien förvarad sin mening; men jag tror det vara en pligt mot dem, hvilka jag här har äran representera, att angifva mitt votum i denna fråga, — så mycket hellre, som jag, då fråga varit om öppen eller sluten votering i allmänhet, drifvit den satsen, att inom representationen den slutna voteringen i vanliga fall är den lämpligaste, enär utväg finnes att i stora frågor göra voteringen öppen, så vidt man dertill finner sig befogad.

Det är en märklig företeelse nog det föreliggande betänkandet. En mängd af denna Kammares ledamöter har, med uppoffring af tid och möda, förberedt och framlagt förslag till försvarsväsendets ordnande, så beskaffadt, att mer än en fackman erkänt det vara i visst fall godt och i öfriga delar, med de af Utskottet gjorda ändringar, fullt antagligt. Elhvad dess öde nu må blifva, tror jag det är skäl glädja sig åt att det samma framkommit, såväl derföre att det med visshet fört försvarsfrågan framåt, som ock derföre, att jag vet, att efter sistlidne riksdag, då den meningen utspriddes i landet, att majoriteten i denna Kammare var likgiltig för landets försvar, denna åsigt allmänt gjorde ett djupt nedslående intryck, och denna skefva föreställning är nu totalt borta. Här föreligger ett förslag, som i afseende å kostnaden för försvaret är nästan det dyraste af dem, som blifvit för oss framlagda, och i afseende å försvarets styrka sådant, att jag tror, att man icke för närvarande kan komma mycket längre. Den gamla satsen, att det bästa är en fiende till det goda, tror jag de borde betänka, som obetingadt förkasta detsamma.

Med dessa ord har jag velat angifva, hvarför jag ansett mig böra i dess väsentligaste delar med min röst bidraga till förslaget framgång; dock förbehållande mig rätt att i afseende å en eller annan punkt af dess detaljer vidhålla en särskild mening. Jag kan nemligen icke, i fråga om ett förslag, som ej få bland våra fackmän erkänna vara antagligt, deltaga i ansvaret för dess förkastande, derföre att det ej är det bästa tänkbara. Helst i en så allvarsam tid som denna, tror jag, att under angifna förhållanden ansvaret för ett uppskof vore för stort.

Här har gjorts en mängd anmärkningar mot Utskottets förslag, till en del sådana att de, enligt min åsigt, äro dels obefogade, dels för små. Man har talat om att det icke skulle förefinnas tillräckliga garantier i afseende å kostnaderna. Men, mine Herrar! är det verkligen rimligt antaga, att, då pluraliteten inom denna Kammare — och det är ju mot den garantierna begäras — sjelf framlagt förslaget, densamma skulle kunna komma på en så föraktlig tanke som att vägra medel till fullgörande af hvad den sjelf bjudit? Jag kan icke tänka det utan är förvissad, att den icke kommer att vägra bevilja de medel, som erfordras såväl för att hålla stammen fulltalig som ock för att upprätthålla öningarne. — Man har vidare talat om bristen i förslaget att der icke förefunnes någon bestämmelse rörande

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Angående
landt försvars-
rets ord-
nande.
(Forts.)

flottans manskap. Jag ber, att få fästa uppmärksamheten å formen för betänkandet. Det hela är en motiverad skrifvelse till Kongl. Maj:t, som slutar med en begäran om framläggande af ett förslag i den angifna rigningen med fyllande af hvad som brister i skrifvelsförslaget; och icke är det väl tänkbart, att Kongl. Maj:t skulle framlägga ett förslag utan att på samma gång se till att, bland annat, betryggande omständigheter rörande flottan deri ingå. Då denna Kammare med ett fålamod, som stundom förefallit mig beundransvärdt, godkänt den ena staten för flottan efter den andra och nu senast ordnat aflönings- och pensionsförhållandena för flottans officerare och underbefäl, skulle man då kunna tänka sig, att meningen nu vore att »svälta ut» flottan? Jag tror, att vi kunna vara fullt öfvertygade derom, att så icke är någons mening.

Vidare har man i afseende på den ingress, som ju utgör den föredragna punkten, talat om de *vilkor*, som deri äro satta. I afseende derå ber jag få säga, att jag i fråga om ändringarne i bevillningsförordningen i det närmaste sluter mig till den uppfattning, som Herr Biesert uttalat; jag tror en ändring i sådan rigning önskvärd.

Beträffande det mycket klandrade sammanförandet af försvars- och grundskattefrågorna, så kan jag för min del icke neka, att jag anser denna åtgärd hafva varit icke allenast klok, utan äfven naturlig. Allt från 1873 hafva så många gånger framhållits skälen, hvarföre dessa frågor icke längre kunna skiljas åt, att det kan vara öfverflödigt för mig att repetera desamma. I afseende å grundskatterna ber jag endast få säga, att *när* denna fråga en dag blir löst, känslan af full likställighet skall i nödens stund skänka oss en styrka, långt mera värd än en hel armékar, och som svärigen kan uppskattas nog högt.

I afseende på frågan om anskaffande af stam-manskapet, kan jag för min del icke hysa de säkra förhoppningar, som här uttalats. Jag tror det dessutom vara en berättigad fordran att hafva något mera än *förhoppningar* att bygga på i denna sak. Finnes det något annat sätt än lottning att såsom sista utväg tillgå för att hålla stammens numerär uppe, låtom oss då antaga en sådan bestämmelse. Jag tror för min del icke att annan utväg finnes, utan att såsom »ultima ratio» lottning *måste* tillgripas, äfven om den icke nu uttalas i lagen; och jag vore för min del tillfredsstäld med Herr Keys förklarande i fjor: att, när man icke längre kan betala, så *måste* lottningen inträda. Men då det finnes ledamöter af Kammarerna, som mot stora eftergifter af deras mening i andra hänseenden begära ett bestämdt lagbud härom, så bör man ej sky kläda samma nödvändighet i ord. Låtom oss se denna sak i ögonen! och jag tror att man skall finna i lottningen visserligen ett ondt, men ett nödvändigt och ingalunda så färligt, som man velat göra den. Lottningen kan dessutom icke komma att tillämpas förr än Riksdagen det vill; ty det är först då Riksdagen säger att afgiften till de frivillige ställer sig så hög, att den ej längre kan beviljas, som lottning skulle komma att inträda. Jag ber att i det afseendet få omnämna ett förhållande, som jag hörde under diskussion i Första kammaren i går, hvilket föreföll mig synnerligen anmärkningsvärdt: i England, det land, der man

kanske minst af alla kunde antaga att här ifrågavarande lottning skulle vara lagstadgad, finnes icke desto mindre sådan. År 1752, då milisen der ordnades, bestämdes att rekryteringen skulle ske genom utlottning, och detta fortgick till år 1832, då det bestämdes, att rekryteringen skall i första rummet ske genom anskaffning mot betalning; *men lottningen togs icke bort*, utan finnes ännu kvar såsom den sista utvägen.

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.*

(Forts.)

Jag har hört från begge sidor här uttalas så mycken ovilja mot lottningssystemet, att jag torde säga något för mången mycket obagligt, då jag öppet erkänner, att jag för min del icke kan finna något så förskräckligt motjudande att antaga denna tvångsbestämelse, och likväl har också jag en son, som jag hoppas en gång skall få deltaga i öfningarne för fosterlandets försvar. Vi må ej glömma, att, då en dag alla landets unge män må blifva kallade att möta en fiende, äro just deras utsigter att väl bestå kampen, som hafva den större öfningen, bättre, än de öfriges! Med den förhoppning, vi äro berättigade hysa, att med den militära utbildning, som här är afsedd, skall förenas omsorg för de värnepligtiges moraliska och intellektuella utveckling, så torde detta — jag medgifver det — nödtvång icke blifva så hemskt, som man föreställer sig, och många gånger utmålet detsamma. Om de utlottades öfningsår verkligen vore någonting så förfärligt, vore det då ens rätt af staten att genom allt mer ökade summor locka in ynglingar i stammen mot betalning? — Kan man finna någon annan yttersta utväg att garantera stammens fulltalighet, så gerna för mig; jag tror icke, att någon sådan finnes.

Mot innehållet af den föredragna punkten, — hvars formulering jag icke tror vara fullt egentlig, — har jag ingenting att invända, då dess förutsättningar icke gälla om Utskottets förslag i de följande punkterna, utan om *de beslut, hvarom Kamrarna kunna ungående desamma blifva ense.*

Då det af Herr Nils Larson framlagda förslaget är bättre formuleradt och i öfrigt blott innehåller den skiljaktighet från Utskottets, att der såsom vilkor blifvit tillagdt krigslagarrens omarbetning, så ber jag att, med begäran om afslag å Utskottets hemställan i punkten 1:o, få yrka bifall till Herr Nils Larssons förslag.

Herr Thomasson: Jag anhåller endast att få till Kammarens protokoll antecknad, det jag icke kommer att rösta för nu föreliggande förslag.

Jag var redan från början ogynsamt stämd mot sjelfva grunden för stantruppens bildande, emedan orden *v öfning och legoknektar*, hvarmed väl rätteligen och adequat här i fråga varande sak betecknas, alltid varit missjudande i mina öron och emedan, om jag icke alltför mycket misstager mig, en stantrupp, så sammansatt som i förslaget ifrågasattes, komme att bestå icke af landets bästa, utan i väsentlig mån af dess sümsta söner. Men sedan jag, så godt jag förmått, gjort mig förtrogen med förslaget, och då jag af verkligt framstående fackmän så utom som inom representationen hört att förslaget i militäriskt afseende har ett afgjort företräde framför vårt nuvarande försvarsväsen skulle

Angående
landförsvar-
rets ord-
nande.
(Forts.)

jag, under förutsättning att de mest i ögonen springande bristerna blefve afhjelpade, såsom att garantier gäfves för stamtruppens uppehållande vid det bestämda antalet, att öfvergångstiden förkortades, och att den för beväringsofningarne föreskrifna längsta tiden något tidigare toge sin början m. m., kunnat vara böjd för att biträda förslaget, så vida frågan varit helt och hållet fristående och kunnat afgöras i och för sig sjelf. Jag hade så mycket hellre i så fall kunnat ingå på förslaget, som jag fullkomligt delar den af en talare på Stockholmsbänken förut uttalade åsigten att den föreslagna arméorganisationen i följd af inre nödvändighet leder till allmän värnpligt, den enda grundval, hvarpå ett fullt betryggande och tidsenligt försvar efter min mening kan byggas och hvarutaf icke endast jag utan äfven många andra, hvilkas omdöme står vida öfver mitt, vänta nationens pännyttfödelse i moraliskt och medborgerligt hänseende. Men frågan är nu icke fristående; den kan icke afgöras utan i sammanhang med grundskattefrågan. Den nya arméorganisationen måste köpas icke endast med betydligt större kostnader än det nuvarande försvaret kräiver, utan dessutom med en årlig eftergift i statsinkomster af ett tiotal millioner kronor. Förr än man kunnat åstadkomma en fullständig utredning om sättet för anskaffandet af medel till betäckande icke endast af de ökade kostnaderna för det nya försvaret, utan äfven för de minskade statsinkomster, som genom grundskatternas afskrifvande skulle uppstå, förr kan icke jag bifalla denna afskrifning; och då en dylik utredning icke nu föreligger, kan jag följaktligen icke heller gifva min röst för det nu föredragna, i sammanhang med afskrifning af grundskatterna satta arméorganisationsförslaget.

I detta anförande instämde Herrar *Lowenhielm, Staff, Säf, Ru-
tensköld* och *Lundqvist* förenade sig med Herr *Thomasson*.

Herr Per Nilsson i Espö: Jag har begärt ordet för att gifva tillkänna, att jag kommer att rösta för Utskottets förslag, med högst obetydligt undantag; och jag gör detta så mycket hellre, som det nu föreliggande förslaget har högst betydligt företräde, hvad försvaret vidkommer, framför det försvarsväsende vi för närvarande ega. Jag kan derföre icke annat än yrka bifall till Utskottets förslag, detta så mycket hellre, som jag icke anser det för något annat än ett öfvergångsförslag till något bättre. Hafva vi väl en gång fått ett för svar i öfverensstämmelse med detta förslag, tror jag att, med den vidare utveckling förslaget skulle få, befolkningens fruktan sedermera icke vidare måhända blir så stor hvarken för lottning eller något annat nödvändigt vilkor för ett sådant förslags genomförande, så vida förslaget nemligen sedermera tillämpas så som sig bör.

Hvad den nu föreliggande frågans behandling vidkommer, får jag för min del bekänna att jag under dessa två dagars diskussion hört så mycket talas om den så kallade kompromissen än i ett syfte än i ett annat, att det nu mera nästan är en vämjelse att än ytterligare höra detta ord nämnas.

Här har äfven under diskussionens lopp uttalats en åsigt som man

aldrig förut hört inom representationen, i det att en person trädt upp och kallat nu föreliggande förslag för en köpeafhandling. Talaren yttrade nemligen, att man skulle kunna anse förslaget för en handelsvara, som vore till salu samt att man, såsom orden föllo, först borde lära känna varans beskaflenhet och värde, innan man upprätade någon skriftlig köpeafhandling. Man har väl aldrig tillföre hört ett sådant yttrande, som att det ena partiet skulle köpslä med det andra; och för min del hoppas jag också slippa vidare höra något dylikt. Ty, vore förhållandet sådant, skulle det slutligen leda derhän att den ena individen skulle beskyllas för att köpslä med den andra. Allt sådant har hittills varit främmande för vår svenska representation; och jag är fullt öfvertygad om att en och hvar bland svenska folkets representanter fritt och otvunget uttalar sin åsigt i hvarje fråga, utan att låta binda sig af något som helst köpeaftal. Jag kan just undra huru det skulle betraktas i utlandet om detta ord öfversattes och hvilken tanke utlänningen då skulle få om vår svenska representation och särskildt om denna Kammare, om han finge den uppfattningen att dess ledamöter slagit in på den förhatliga banan att köpslä med sina röster.

För min del tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att nämnda uttryck icke i framtiden måtte komma att tillämpas på andra frågor, hvarigenom det såväl som så mycket annat förut skulle blifva en visa så inom som utom landet.

Herr Flensburg: Då jag i dag för första gången anhållit om ordet i denna ärade Kammare, har jag varit otrogen min föresats att icke i onödan upptaga Kammarens tid och skall derföre, då jag nu fått ordet, denna grundsats trogen, icke länge behålla detsamma.

Det förefaller mig, som om det emellan Kammarens ledamöter skulle vara en tyst öfverenskommelse, att öfver detta ärende företaga en öppen votering. Jag har derföre trott att äfven jag borde angifva min ställning till frågan med några få ord.

Om denna viktiga fråga kunde såväl ur militärisk som kameral synpunkt vara oändligt mycket att säga. Men oändligt mycket har redan blifvit sagt; och jag vill derföre inskränka mig till att helt enkelt tillkännagifva, att på grund af de skäl, som af flere talare blifvit anförda, och hufvudsakligen af hänsyn till den billighet och rättvisa, som jag saknar hos förslaget, och hvars frånvaro jag anser vara dess största brist, jag icke kan med min röst biträda detsamma. Jag ber derjemte att få tillkännagifva att jag, likasom nio tiondedelar af den svenska nationen, är en afgjord motståndare till den supplementarlottning, som af reservanterne inom Utskottet blifvit påyrkad.

Herr Åke Andersson: Det var, såsom kanske några af Herrarne märkte, med anledning af den ärade talaren på Hallandsbänken yttrande, som jag begärde ordet. Han yttrade bland annat, att om nu föreliggande förslag skulle antagas, så skulle den blifvande stamtruppen komma att bestå hufvudsakligen af sådana personer, som på ett eller annat sätt hade gjort skeppsbrott på civilisationens område. En annan talare förut i dag har gått ännu längre och sagt

*Angående
Landt försna-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Angående
landförsvar-
rets ord-
nande.
(Forts.)

att stamtruppen skulle blifva en lösdrifvarestam. Om den sistnämnde talaren, som yttrade dessa skarpa ord, icke hade reda på huru det går till att rekrytera på landet, må detta ursäktas honom. Men jag antager att talaren på Hallandsbänken, om han haft kändedom om förhållandena i sin hemort, icke skulle hafva sagt hvad han sade, såvida icke i hans hemort vore mycket olika förhållanden mot dem i Skåne, der man i allmänhet, så långt jag minnes tillbaka, hvarken vid kavalleriet eller infanteriet haft någon brist på sökande, utan flera alltid frågat om de kunde få platsen. Isynnerhet har detta varit förhållandet vid de tillfällen, då rekryter skulle approberas eller antagas, ty då hafva rust- och rotehållare haft många att välja på. De hafva vanligen antagit den, som de mest tyckt om, och derefter gått med honom till befålet för att få honom antagen till rekryt. Folk har aldrig felats. Jag kan derföre icke förstå, hvarföre det skulle blifva så svårt att få soldater till den nya stamtruppen. Men derom behöfver jag icke yttra mig; ty mina åsikter i det afscendet uttalades så tydligt af Herr Ola Andersson, att de icke kunna vederläggas; och ber jag att i detta hänseende få instämna med honom.

Det har äfven blifvit sagdt att den nya stammen skulle blifva för dyr. Skada blott att icke de Herrar, som hyst denna åsigt, nämnt något derom förut; detta visste man icke så länge det var fråga om att förskaffa någon lättnad åt dem, som nu uppehålla stammen inom hären. När 1875 års förslag kom från regeringen, då fråga var om att lägga hela beväringsskicket i kaserner från 10 till 17 månader och att byggnader m. m. för nödiga öfningar för ett belopp af 30 millioner skulle uppföras, då hördes ingen klagan öfver dyrhet från det hållet! Detta är en konsekvens, som jag åtminstone icke kan förlika mig med.

Det har också yttrats, att detta så mycket klandrade landtmanpartiet icke har velat gå sina motståndare till mötes. Men jag tror, att vi, som bilda landtmannapartiet, samt de med oss liktänkande hafva gått våra motståndare till mötes så mycket, som i vår förmåga står. Vi hafva icke satt oss emot billiga löner för embets- och tjänstemän; vi hafva icke heller gjort motstånd, när fråga varit om dyrtidstillägg eller lönetillägg åt dem. Vi hafva icke motsatt oss beviljandet och höjandet af pensionerna för en stor del af landets tjänstemän, då vi ansett det vara öfverensstämmande med billighet. Hvad vi ha satt oss emot har endast varit sådana pretentioner som vi ansett vara för höga, men dessa hafva ofta likväl vunnits i de gemensamma voteringarne, så hvad dessa i sin helhet vidkommer, befarar jag det nionde hufvudtiteln snart kommer att växa oss öfver hufvudet.

Vi hafva icke heller stridt emot, då fråga varit om beviljande af anslag till nödiga byggnader för statens arbetsverk och inrättningar. Jag har t. ex. sjelf talat för anslag till två byggnader här i Stockholm, den ena det nya bibliotekshuset och den andra en lämpligare bostad för artilleriets manskap.

Härmed må nu vara huru som helst; säkert är att man kan hafva skäl att tänka och uttala, att hvad som detta förslag har mest emot sig från motståndarnes sida är räddhågan för en skattejemkning. Det har också yttrats af den ärade talaren, som sist på förmiddagen

hade ordet, och så vida jag fattade hans ord rätt, gaf han en antydning till att man kunde befara att massan af svenska folket skulle sätta sig upp emot landtmannapartiet och göra gemensam sak med dess motståndare. För min del hyser jag icke någon sådan farhåga. Vi landtmän äro uppfödde bland folket, vi känna dess tillstånd och behof. Jag är derföre fullt förvissad om att denna Herr Treffenbergs spådom aldrig skall gå i fullbordan.

Jag skall sluta med att yrka bifall till Utskottets förslag med den ändring i littera g), hvilken reservanterne inom Utskottet från denna Kammare föreslagit.

Herr Anders Svensson i Lösen: Då denna fråga förldet är förevar till behandling och Herr Key framlade det förslag, som sedermera blef Kammarens beslut, hyste jag stora betänkligheter mot detsamma, hvilka jag äfven uttalade. Detta förslag har emellertid gifvit anledning till den motion, som nu föreligger och som flertalet af Kammarens ledamöter undertecknat. Jag har icke varit med derom; och jag har, efter att hafva underkastat Utskottets på denna motion grundade förslag, hvilket nu föreligger till behandling, en granskning, så sorgfällig, jag kunnat åstadkomma, funnit mig icke kunna biträda detsamma. Mina skäl härför skall jag be att få i korthet angifva, och vill i sådant hänseende för närvarande endast yttra mig om förslaget, i hvad det afser införandet af en ny arméorganisation.

Jag får till en början tillkännagifva, att jag delar Utskottets och majoritetens åsigt att vårt försvar bör ordnas på grundvalen af stam och beväring, likasom att tiden för beväringens öfningar bör utsträckas till högst 90 dagar. Jag skulle till och med uti sistnämnda hänseende velat gå ännu något längre, så att denna tid blifvit ytterligare inskränkt. Härom vill jag dock icke framställa något yrkande. I fråga åter om stammens ordnande kan jag icke ingå på majoritetens uppfattning. Jag tror icke att någon regering, den må nu vara huru välvillig och tillmötesgående som helst, skall kunna godkänna ett förslag, hvilket icke mera än detta lemnar garantier för att stammen alltid skall befinnas fulltalig; och de skäl, hvarföre jag hyser en sådan åsigt, skall jag i det följande söka visa.

Då Herr Key förliden riksdag framlagt *sitt förslag*, framställdes till honom af Herr Casparsson den frågan, huruvida han ansåge att på de i motionen uppställda grunder kunde byggas ett försvar, utan att lottning behöfde ifrågakomma. Härför svarade Herr Key: »Derom skall icke jag, utan svenska folket döma; så länge svenska folket vill betala, blir det ingen lottning utaf, vill det åter icke betala, då blir lottning nödvändig». Dessa ord har jag mycket funderat på; men jag har slutligen fått den uppfattning att betydelsen af dem var, att lottning kunde blifva nödvändig. Nu har jag emellertid hört Herr Key förklara att han, i likhet med de öfrige Utskottsledamöterna från denna Kammare, icke ville veta af någon lottning och jag skulle då möjligen kunna vara lugn derför. Men nu är att märka, att nästan alla ledamöterna inom Utskottet från Första Kammaren bifallit förslaget endast under förutsättning, att lottning blefve införd. Häraf

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.*
(Forts.)

Angående
landt försvar-
rets ord-
nande.

(Forts.)

följer att, om förslaget komme under regeringens pröfning, regeringen skulle kunna sända det tillbaka till Riksdagen, men med lottningen som ett af villkoren för dess antagande. Då jag emellertid icke kan biträda ett förslag, som inför lottning i vårt försvarssystem, och jag dessutom är öfvertygad om att ett sådant förslag alltid skall afslås af denna Kammare, finner jag deri tillräckliga skäl att icke lemna min röst för föreliggande förslag.

Här har flera gånger upprepats, att, då rust- och rothällarne hittills kunnat rekrytera och underhålla vår armé, några svårigheter därför ej heller skulla möta för staten. Ja väl, jag tror också att staten kan göra detsamma, men förslagsställarne hafva efter min uppfattning omöjliggjort det, genom bestämmelsen om den korta tjänstetiden. Hvad som för mig härvid är ett mera talande skäl är den jämförelse härutinnan, som man kan göra mellan förhållandena hos oss och i andra länder. När man betänker, att den årliga rekryteringen hos oss skulle fordra ej mindre än 6,600 man och att man i andra länder icke kunnat hålla rekryteringen vid motsvarande procenttal, ser jag deri ett bevis mot möjligheten att på frivillig väg anskaffa stamtruppen, som icke bör vara utan sin stora betydelse.

De, som äro öfvertygade om att vi på frivillighetens väg skola kunna anskaffa den föreslagna stamtruppen, de kunna ju utan fara gå in på lottningen, men jag som icke tror att det blir lämpligt att anskaffa en så stor stam kan heller icke medgifva lottning. Detta är för mig ett aldeles afgörande skäl att rösta mot förslaget.

Vid 1876 års riksdag förelåg visserligen icke försvarsfrågan till behandling af Kamrarna, men den var dock föremål för mycket samspåk man och man emellan. Man tillsatte äfven enskildt en komité för att uppgöra förslag till de grunder för försvarets ordnande, hvarpå man ansåg sig kunna ingå. Denna komité, som var sammansatt af ledamöter från skilda lägen inom riksdagspartierna, enades också om ett förslag, som trycktes och utdelades i många exemplar. Jag vill nu icke trötta Kammaren med att närmare redogöra för innehållet af detta förslag, men vid denna riksdag har inom Första Kammaren af Friherre Klinekowström väckts en motion som går i hufvudsakligen samma riktning, och om herrarne vilja gå i den riktningen då tror jag vi kunna slippa tillgripa lottningen. Detta förslag hvilar på två hufvudgrunder, nemligen lång tjänstetid för soldaten och att han skall vara bofast.

Mycket skulle väl ännu kunna vara att tillägga, men för att icke vidare upptaga Kammarens tid, slutar jag nu med att tillkännagifva att jag, på de skäl jag i korthet antydt, icke kan lemna min röst åt Utskottets förslag.

Herr C. J. Bengtsson: Af de många invändningar som här blifvit gjorda mot Utskottets förslag förskrifva sig en del från dem som vilja hafva kvar indelningsverket och andra åter från anhängarne af ett i yttersta grad utsträckt värnepligtssystem. Mellan dessa båda ytterligheter anser jag det föreliggande förslaget hafva funnit en lycklig medelväg; och, jemte det jag i öfrigt ber att få instämma med Herr Carl Ifvarsson, anhåller jag om bifall till Utskottets förslag.

Herr Herslow: Jag skall icke upptaga Kammarens tid med att upprepa alla brister och förtjenster hos det föreliggande förslaget. Likväl får jag förklara att de förra, hvilka redan blifvit skarpt och, jag erkänner det, med rätta nagelfarna, icke hafva hindrat mig att se, likasom de icke heller skola hindra mig att erkänna de stora förtjenster, som verkligen finnas hos förslaget. Fälthärens ökade numerär och utsträckta öfningar; väl tillgodosedda specialvapen; särdeles rundligt tilltagna kadrer, som med största lätthet kunna i sig upptaga det talrika manskap, hvartill värnpligtens genomförande lemnar tillgång, och derigenom möjliggöra en fast organisation, något hvartill för närvarande, enligt min uppfattning, saknas hvarje utsigt; vidare en utsträckt tillämpning af den enda grundsats, som kan skänka oss trygghet inom egna landamären, jag menar värnpligten — allt detta är verkligen tankar som ega anspråk på ganska stort erkännande och uppmärksamhet. De anmärkningar, jag har att göra mot förslaget, kunna, strikte taget, koncentreras i en enda, nemligen den att hela förslaget stannat vid tankar, åt hvilka det, så vidt jag kan se, aldrig skall blifva möjligt att gifva lefvande verklighet. För mig kan nemligen 1,000 kronor, som jag tänker mig, icke blifva det samma som 1,000 kronor som jag har; jag kan icke sätta mig upp och rida på en tänkt häst, och jag kan icke heller försvara ett land med tänkte soldater. Visserligen ser jag i detta förslag hela 30,000 man marchera ståtligt fram i idéernas värld, men jag ser ingen möjlighet att få dessa 30,000 att marchera ned hit till jorden. Man kan känna sig starkt tilltalad af en tanke, men jag åtminstone är icke så platoniskt konstruerad, att jag låter mig nöja med blotta tanken. Och då det föreliggande förslaget icke lemnar några garantier för, att alla dess tankefoster någonsin skola få lif och blifva till verklighet, så kan det icke heller accepteras såsom någon härordningsplan. För min del ser jag ingen möjlighet att köpa, eller värfva eller på frivillighetens väg anskaffa — huru man nu vill behaga nämna det — den stam, som här är fråga om. Jag är nemligen fullkomligt förvissad om att vi aldrig skola kunna köpa hvar fjerde af landets alla tjugu-års-unglingar, äfven om vi för ändamålet ville ofra hvar fjerde penning ur statens kassakista — utan att nu räkna alla de öfriga kostnader som skulle fordras för att på det sätt Utskottet föreslagit skaffa oss ett effektivt försvar.

*Angående
landt försvars
rets ord-
nande.*
(Forts.)

Det är just denna omständighet, kostnaden, som gjort, att man i alla europeiska länder gått öfver till värnpligten; legohävarnes tid är förbi. Numera är det icke vapenöfvade arméer, utan vapenöfvade nationer, som mötas; och man köper icke vapenöfvade nationer. Det finnes i Europa icke mer än ett enda land, nemligen England, som har kvar dessa legda trupper; och hvarföre? Derföre att det är så rikt, säger man. Alldeles icke. Derföre att det har kolonier? Ja, till en del. Men hufvudsakligaste anledningen hvarföre England kan stå kvar på denna basis är den, att det icke kan anfallas till lands, så länge det har rikedom nog att hålla sig en sådan styrka till sjös. Engelska nationen kan, ensam bland alla nationer i Europa, aldrig komma att kallas ut till försvar för landets gränser, och derföre behöfver det icke väpna hela nationen för att möta en fiende inom eget

Angående
landt-försva-
rets ord-
nande.
(F. r. s.)

område. Och för att föra krig på främmande mark må man gerna för mig begagna köpta härar.

Min tro är emellertid, att hvad vi vunnit med detta förslag, äfven om det faller, ändock icke är obetydligt. Jag kan derföre känna mig erkänsam mot förslaget såsom för en framtidsvinst, en underpant på att vi äro inne på den väg, på hvilken det skall lyckas oss, att, likasom vi egt en ärofull forntid, också betrygga åt oss en ärofull framtid.

Framtid! — Detta ord erinrar mig att en föregående talare sagt, att Sveriges framtid är landtmannapartiet; han har till och med liknat detta vid våren. Jag vill icke möta honom med den invändningen, att våren nog här uppe ibland kan kännas en smula kuslig; jag vill det icke derföre att jag icke har lust att affärda en tanke med en witz, särskildt då jag i viss mån accepterar tanken. Ja, jag tror, att i många hänseenden landtmannapartiet är Sveriges framtid; och jag hyser icke misstro till framtiden för det. Men vi skola icke af denna framtid vinna allt hvad vi kunna vinna, om vi icke lyckas göra öfvergången så fridsam, så hofsam, så utan alla slitningar, så fri från alla bittra minnen såsom framtidens arf, som den kan göras. Ur denna synpunkt vill jag såsom ett värtecken antaga den diskussion, som förts under dessa två dagar; ty jag vågar påstå — och jag har sett åtskilliga af Europas diskuterande församlingar — att sällan får man under två så kallade bataljdagar, då ett lands hufvudfrågor diskuteras, höra diskussionen föras så, som fallet nu varit hos oss. Ja, jag tror på vår framtid; äfven på en majdag så kall som denna vågar jag tro på våren. Det finnes tillräckligt många som förklena den, och jag hörde helt nyligen ett uttryck, att höjden af politisk visdom vore: »tro ingenting, hoppas ingenting!» Jag får säga, att jag icke ser, hvare denna visdoms klokskap skulle ligga. Det är mycket sant, att tror man för mycket, hoppas man för mycket, kan man derigenom blifva politiskt inkompetent; men tror man ingenting, hoppas man ingenting, så kan man blifva politiskt impotent. Här, likasom på hvarje område i lifvet, gäller det, att om man skall kunna verka och skapa något, måste man hoppas och tro. Hvad helst derföre den eger, denna visdom, som ingenting tror och ingenting hoppas — framtiden eger den åtminstone icke. *Jag* måste acceptera talarens påstående och vindicera dess berättigande mot den, som angrep det, derföre att jag tror, att, då en gång öfvergångstiden är lyckligen hunnen, då vi bunnit blifva till en nation och få bort de små stridigheter, den rest af partifördom och klassmotvilja, som ännu kan finnas kvar, vi skola hafva en framtid, bättre konsoliderad än något annat land i Europa, och lyckas att grunda vår samhällsbyggnad på bredare underlag än något annat land i världen. Ensamme i Europa skola vi hafva vårt konservativa element såsom en bred bas och icke såsom en spetsig topp, som oupphörligen af de underliggande lagren, som äro i jäsning, hotas att kastas omkull.

Mine Herrar! Jag har förklarar hvarföre jag icke kan acceptera detta förslag, sådant det nu föreligger. Jag har sagt att skälet härtill är att jag saknar den borgen för förslagets förverkligande, som jag anser erforderlig. Den borgensförbindelse jag för dess antagande måste fordra, har redan under gårdagen blifvit formulerad af Herr

Hedin. Jag tror icke att vi kunna få den föreslagna stammen utan genom lottning och jag kan icke medgifva befogenheten af alla dessa angrepp, som blifvit gjorda emot lottningen. Man talar om den såsom en blodslottning, likasom om här vore i fråga att lotta om medborgarnes blod, likasom om icke alla Sveriges söner skulle i farans stund offra lif och blod för fosterlandet, oafsedt om de dragit ett högre eller lägre nummer. En talare sade i går, att han icke ville att Sveriges ungdom skulle »*raffa om sin lefnadsbana*». Ett sådant uttryck är mera en fras, egnad att väcka skräck och ovilja, än något egentligt argument. Här är icke alls fråga om »*lefnadsbana*», här är endast fråga om lottning för ett eller två år; och ett eller två år afgöra icke valet af lefnadsbana, hos oss lika litet som annorstädes. Vilja vi hafva ett försvar — och jag tror att vi alla vilja det — så ser jag ingen möjlighet att vinna vårt mål förr än vi få bort det öfverdrifvet afskräckande i denna fras. Lottningen innebär visserligen en uppoffring; men denna uppoffring är icke större än många andra uppoffringar, som försvaret kräver. Och — jag utprepar hvad jag nyss yttrade — jag tror icke att någon här inom denna Kammare finnes som icke vill hafva ett fullt betryggande försvar. Och skulle det finnas någon, som icke ville det, skulle en och annan slumra in under de lugna tiderna, så är jag dock förvissad om att i samma ögonblick, som det börjar mullra i våra knutar, skall sömnen gå honom ur ögonen och han skall blifva lika vaken som någon af oss.

Jag har icke rättighet att, då tiden är så långt framskriden, vidare uppehålla Herrarne en enda minut. Jag begärde ordet blott för att tillkännagifva att, då jag icke accepterar det föreliggande förslaget, sker detta af det skäl, att jag icke kan inse huru detta förslag, trots dess obestriddliga förtjenster, någonsin skall kunna blifva verklighet. Och jag accepterar ingenting annat än hvad som är verklighet eller åtminstone mer än problematisk sannolikhet, när det gäller någonting sådant som fosterlandets framtid.

Herr C. A. Larsson: Såsom Herrarne torde påminna sig, var det Herr Rundgren som nödgade mig att begära ordet. Men af grannlagenhet mot de många talare, som efter mig låtit anteckna sig, vill jag för närvarande afstå från ordet, dock under öppet förklarande, att »*glömdt är icke glömdt*»!

Herr Sven Nilsson: Jag hade af alldeles samma skäl som en annan talare icke tänkt att vid denna punkt yttra mig i frågan under förmodan att diskussionen icke skulle tagit den omfattning som den gjort, utan hufvudsakligen rört sig om hvarje föredragen punkt för sig, och icke såsom nu skett, allmänneligen sträcka sig öfver det hela. Detta är anledningen hvarföre jag icke förr än nu kommit att få ordet. Jag har dock med anledning af den diskussion som egt rum ansett mig skyldig, att, då jag är en af dem som från början — till och med vid den så mycket klandrade extra riksdagen — bidragit till förslagets tillkomst, jemväl nu uttala mina åsikter i ämnet. Jag hade icke behöft göra det, om icke Utskottet hade afvikit från den motion i frågan, hvilken jag undertecknat. Men då så skett, har jag

*Angående
landt försvars
rets ord-
nande.*

(Forts.)

Angående
landt försvars-
rets ord-
nande.
(Forts.)

ansett nödigt förklara att jag godkänner de förändringar som Utskottet föreslagit med undantag allenast af den punkt, mot hvilken reservationer afgifvits utaf denna Kammares ledamöter inom Utskottet oaktadt jag för min del icke förbiser de förbättringar i försvaret som jemväl denna föreslagna förändring afser. Och jag godkänner så mycket hellre dessa öfriga förändringar, emedan jag anser dem icke vara försämringar af försvaret, utan tvärtom sådana förbättringar som i främsta rummet böra vidtagas

Eftersom jag erhållit ordet anhåller, jag att få tillägga blott några få ord.

Man har alltid såväl i denna Kammare som i pressen beskyllt landtmannapartiet för att icke vilja göra något i försvarsfrågan för åstadkommande af ett bättre försvar. Och man hörde till och med från statsrådsbänken förlidet år af Hans Excellens Herr Statsministern uttalas den hårda dom öfver landtmannapartiet, att det skulle hafva inskrifvit ordet »försvarsvägran» på sin fana. Det var då icke underligt att detta parti, som ansåg sig aldrig hafva gjort sig förtjent af ett sådant omdöme, kände sig af fosterlandskärleken manadt att icke låta denna orättvisa dom öfver sig gå i fullbordan eller att låta en mans ord, som inför svenska folket har en mycket stor betydelse, i detta afseende göras till sanning. Jag tror säkert, att landtmannapartiet varit både berättigadt och pligtigt, icke allenast mot sig sjelf, utan destomera för fosterlandet, att framlägga detta förslag. Och jag hade icke väntat mig att man skulle klandra oss för att vi tagit detta steg. Det är emellertid icke allenast från åtskilliga af Kammarens ledamöter och en del af pressen som detta klander öfver landtmannapartiet och dess tillgörande nu försports; jag tror att man jemväl kan uppfatta yttrandet i går från statsrådsbänken såsom något sådant, ehuru i en mycket mildare form än från andra håll. Herr Statsministern, hvilken förlidet år beskyldde landtmannapartiet för försvarsvägran, förklarade i går i temligen tydliga ordalag, att förslaget innehöll sådana bestämmelser att det i många afseenden vore otillfredsställande och att ingen utsigt vore för handen att afskaffa indelningsverket, om de uppställda villkoren vidhållas. Jag tror visserligen icke att regeringen härmed inskrifvit ordet försvarsvägran på sin fana, men hon har dock genom detta yttrande aflägsnat frågan från den snara lösning som vi alla önska, ty regeringens ord, och särskildt Herr Statsministerns väga mycket i denna såväl som andra frågor, och jag befarar att hans uttalande verkar till uppskof med försvarsfrågans afgörande vid denna riksdag, ty regeringen har denna fråga nu uteslutande i sina händer. Men om den nu faller, har regeringen icke allenast fritagit landtmannapartiet från det ansvar som förlidet år kastades på oss, utan det återstår, att visa om hon har kraft att genomföra ett bättre försvar än det föreliggande förslaget innehåller. Jag har, som Herrarne se, i min hand en lång lista på anmärkningar, som blifvit gjorda mot åtskilliga i denna Kammare fälda yttranden. Men ehuru dessa yttranden äro af beskaffenhet att kunna och böra besvaras, skall jag icke vid denna sena timma upptaga dem alla till bemötande. Men ett par äro af den beskaffenhet att jag skall i korthet bemöta dem. Man har mot förslaget hufvudsakligen framhållit, att för upprätthållandet

af den stam, som Utskottet föreslagit, ingen garanti förefunnes, samt att för antagande af Utskottets förslag gälfves ingen annan utväg än lottning. Jag för min del bestrider alldes bestämdt, att så är förhållandet. Jag tror tvärtom, att garantien ligger tillräckligt uti den föreslagna garantilagen och att, om lottningen införes, så skall man derigenom göra denna lag mer eller mindre vanmäktig, derigenom att det då måste blifva svårt att hålla stammen fulltalig, ty detta åter skall i högsta grad underlättas just derigenom, att man kastar bort lottningen, och jag skall genast angifva mina skäl härför. Om man nemligen förkastar lottningen, lägger man derigenom ett tryck på befälet att behandla truppen väl, hvilket i högsta grad torde komma att underlätta rekryteringen, men detta tryck finnes icke, så länge lottningen står kvar, hvarigenom militärismens målsmän kunna lika som nu behandla manskapet nästan huru de behaga och befälet kan då tilltvinga armén soldater, om ej med penningar, på lotteriet. Jag tror ej att vi på detta sätt skola skapa vår nya armé.

Om man dessutom behandlar dessa ynglingar, som skola danas till stamsoldater, väl i rekrytskolorna och om man vid öfningarne i dessa skolor söker bibringa dem jemväl medborgerlig bildning — hvilken i betydlig mån kommer att tillintetgöras om tvångslottning kommer att införas — och således icke uteslutande bildar dem för krigareyrket; så tror jag att man icke skall behöfva befara brist på rekryter. I min ort, och jag tror äfven öfver allt i öfriga delar af landet, vid våra folkhögskolor och landbruksskolor, samt öfriga undervisningsanstalter, täfla hundratals ynglingar, för att vinna inträde, detta fastän undervisningen icke är kostnadsfri, utan medför högst betydliga omkostnader, dessutom för hyra och föda m. m., kostnader, som uppgå till flera hundra, om ej tusentals kronor årligen. Och huru många kunna nu verkligen begagna sig af dessa skolor? Jo högst få, och endast de förmögnare klasserna. Vi äro således i total saknad — åtminstone på landet — af sådana skolor, der den mindre bemedlade kan erhålla en eftersträfvad högre bildning än folkskolan kan lemna. Bereder man nu dessa ynglingar tillfälle till kostnadsfri undervisning samt kläder, husrum och föda, samt på köpet penningersättning, hvarigenom dessa, utom en fullkomlig fri undervisning, kunna göra en besparing samt dessutom behandlas af sina förmän efter tidens fordringar väl, så tviflar jag icke ett ögonblick på att de sökandes antal skall blifva så stort, att någon brist i detta afseende ingalunda är att befara.

En ärad talare, Herr Lindmark, alluderade på den af en annan talare anställda jmförelsen emellan de olika partierna inom representationen, å ena sidan, samt våren och hösten å den andra, men han vände om liknelsen och sade, att våren vore att likna vid intelligenspartiet och hösten vid landtmannapartiet. Han ville dermed draga den slutsatsen, att landtmannapartiet genom det föreliggande förslaget gjort försök att obehörigt skörda på statens mark, hvari embetsmännen och städernas invånare nedlagt utsädet. Jag hade verkligen ej väntat ett sådant uttalande från detta håll, och jag tror att han dertill saknade fog; ty om man ser efter hvilka som skördat mest på denna mark, så skall man finna att desse äro embets- och tjenstemännen,

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

*Angående
landtförsva-
rets öv-
nande.
(Forts.)*

samt städerna. Jag vill dock, trogen mitt till Kammaren nyss afgifna löfte, icke nu ingå i någon bevisning häraf; och detta torde också för den opartiske vara temligen öfverflödigt. Hvad städerna beträffar, vill jag, i likhet med hvad min granne till höger sagt, blott erinra derom, att städernas årliga inkomst af bränvinsförsäljningsafgiften och tolagen uppgår till ett belopp, vida öfverstigande den summa, hvilken det här vore fråga om att under loppet af 37 år afskrifva för egarne af jordbruksfastighet på landet, och jag vill i afseende på embetsmännens ställning till denna fråga, påminna om en uppgift som meddelats Kammaren af en representant från Östergötland, hvaraf framgick att embets- och tjänstemännen i landet af statsmedel årligen uppbära nära femtio millioner kronor. Om man skulle börja att tala om de uppoffringar som från detta håll lemnas till fäderneslandets försvar, tror jag att de kunna allting annat än berömma sig af några uppoffringar härför. Jag har vid ett föregående tillfälle yttrat mig i frågan om städernas inkomster och tror nu likasom då, att rättsanspråken till dessa inkomster hänga på ett hår och att således städernas invånare genom att ständigt i denna och dylika frågor uppträda mot landsbygdens rättvisa och billiga anspråk icke skola härpå vinna något i framtiden, och jag tror att embetsmännen icke skäligen böra kunna föra några klagomål öfver landtmännens beteende emot dem.

Jag hör icke till deras antal, som icke skulle beklaga, i fall frågan vid denna riksdag lemnades utan lösning. Icke derföre att förslaget utgått från landtmannapartiet, men jag tror att, om det föreliggande förslaget nu faller, visserligen då på grund af regeringens hållning, så kan dock tiden för denna lösning må hända blifva framskjuten till en lång framtid. Man har visserligen sagt, och det är sant, att förslaget föranleder till stora omkostnader för landet. Men hvilket förslag som helst, som vill åstadkommandet af ett tidsenligt och betryggande försvar för fosterlandet, kräfver sådana uppoffringar. Men uppoffringarne äro stora å ömse sidor, och de som nu ifrågasättas äro dock icke större, än att de med förenade krafter kunna bäras, och icke för stora för att derigenom vinna ett enigt och starkt folk. Jag yrkar bifall.

Herr Lasse Jönsson: Sedan flere af mine Utskottskamrater, såväl tagit Utskottet i försvar och äfven andra mina Kammarkamrater genmält de anmärkingar, som blifvit rigtade mot Utskottet, så anser jag det vara onödigt att länge upptaga Kammarens tid, så mycket mindre, som jag icke ämnat taga till ordet i denna fråga.

Inom Utskottet voro vi alltid af den åsigt, att det skarpaste motstånd emot föreliggande förslag skulle komma att gälla den militära delen af frågan; men, vi hafva i dag erfarit bevis på motsatsen, när det visat sig att denna del af förslaget icke skulle hafva rönt något synnerligt motstånd, om icke kostnadernas förflyttning och skattefrågan i öfrigt varit dermed sammanknippad. De anmärkingar, som blifvit framställda emot förslaget i militäriskt afseende, hafva varit dels skeubara och dels af ganska lindrig beskaffenhet. Men af de Herrar, som gjort dessa anmärkingar, har den ene på ett märkeligt

sätt motsagt den andre. Så till exempel förklarade den talare på Stockholmsbanken, hvilken i början af diskussionen hade ordet, att enligt Utskottets förslag befälet skulle blifva alltför fåtaligt, samt påstod, att vid en mobilisering detta befäl måste ökas med icke mindre än 201 personer och iirågasatte hvarifrån desse då skulle tagas, om de möjligen skulle ersättas med soldater, som under några år varit borta från tjenstgöring och glömt hvad de hade lärt. En annan af förslagens motståndare påstod, att vi skulle få alltför mycket befäl, ja, så mycket, att man skulle på dem kunna tillämpa Ehrensvärds ord: »kolonner, hvad gören I här?» dervid de skulle svara: »vi hafva ingenting att göra; vi veta knappt hvad vi skola taga oss före.» En tredje talare påstod, att tjenstetiden vore för kort, så att stamsoldaten knappt hunne blifva varm i kläderna, innan tjenstgöringstiden vore slut. Men strax derefter uppträdde en annan talare, som ansåg förslaget misslyckadt, derigenom att det tillstodde rekapitulation. Dylika motsägelser från förslagens motståndare skulle jag kunna uppräknå i oändlighet, så framt jag icke befarade att trötta Kammaren. Men, mine Herrar, hufvudmotståndet gäller den del af frågan, som afser beskattningen; ty man vill att försvarsväsendet fortfarande skall hvilå på två tredjedelar af svenska jorden, under det Sveriges städer fortfarande skola betala endast 60,000 kronor i båtsmansvakansafgiift — derom gäller striden. En talare på Malmöbanken yttrade nyss, att man skall hoppas och tro, så vinner man målet. Det hördes, som om han önskade framgång åt försvarsfrågan; men han måste rösta emot den, han önskar således att man motsätter sig detsamma, han har vidare sagt att de 30,000 man soldaterna vi tänkt oss och Utskottet tillstyrkt, skulle komma att finnas i idéernas verld, men icke på jorden. Jag anser att hans tal om frågan är ett märkvärdigt idéfoster.

Jag röstar för Utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr Aug. Pettersson: Som man, på sätt Herr Häggström i går förespådde, synes komma att skrida till öppen votering i frågan, på det hvar och en må klart och tydligt angifva sin ställning till densamma, så har äfven jag ansett mig böra för sådant ändamål begära ordet. Jag skall dervid likväl icke upptaga Kammarens tid med ett långt föredrag. Jag har endast velat nämna, att, då jag vid riksdagens början genomläste den motion, som legat till grund för detta betänkande och hvilken motion fanns undertecknad af ett flertal ledamöter af denna Kammare i den fosterländska afsigt att söka åvåga-bringå ett försvar, ordnad så, som tidsförhållandena det kråfde, och då jag väl erinrade mig det tal, som från motsidan fördes vid 1875 och 1877 årens riksdagar i anledning af då framlagda arméförslag, då man sade, att ordnandet af försvaret icke kunde utan till skada för fosterlandet tåla vid ett uppskof, så må det icke anses underligt, att äfven jag undertecknade detta förslag, hvilket jag såg redan vara omfattadt af så många.

Hvad betråffar de här framstålde anmärkningarne rörande de kostnader, som förslaget skulle komma att medföra, så hafva dessa anmärkingar redan blifvit besvarade af Herr Liss Olof Larsson och Herr Key.

*Angående
landt försvars
rets ord-
nande.*
(Forts.)

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

Vidkommande derefter *lottningen* såsom garanti för stamtruppens fulltalighet, så vill jag endast nämna att, i fall denna lottning komme till stånd, det skulle kunna inträffa, att densamma måste tillgripas inom en provins, men deremot icke inom en angränsande provins, hvarest man lyckats på frivillig väg erhålla fulla antalet; men huru i så fall skulle förfaras, derom har ingen yttrat sig. En talare bredvid mig och en annan talare på stockholmsbänken anmärkte, att förslaget icke innehölle några bestämmelser i afseende på vårt sjöförsvaret. Men samma anmärkning gäller äfven om 1875 års förslag; och vi skola likaväl nu som då hoppas och tro, att jemväl denna del af försvaret skall blifva i sinom tid ordnad på bästa sätt.

Jag yrkar bifall till förslaget i alla dess punkter, sådant densamma föreligger, men med den af ledamöter af denna Kammare afgifna reservation under mom. *g*).

Herr Lyth: Då Kammaren börjar visa sig otålig, att snart få afsluta denna diskussion, skall jag, för att icke öka Kammarens oro i detta fall, icke länge upptaga tiden, utan endast gifva till känna, att jag icke kommer att lemna min röst för nu föreliggande förslag; men vill jag på samma gång nämna, att detta sker med mig förbehållen rätt att vid de följande punkterna hafva min yttranderätt oförkränt, i fall jag då skulle vilja i korthet angifva skälen för min åsigt.

Herr Mæchel: Jag skall endast anhålla att få för Kammaren tillkännagifva min ståndpunkt i denna fråga. Ehuru jag erkänner förslagens stora förtjenster, innehåller förslaget dock ett par punkter, till hvilka jag icke kan lemna mitt bifall, hufvudsakligast den långt utsträckta öfvergångstiden och sättet för stamtruppens bildande. Då jag icke heller vill gå in på någon lottning, som dock för förslagens genomförande synes vara nödvändig, kan jag på dessa skäl icke bifalla förslaget.

Herr Ola Månsson i Jemshög: Då jag nu närmare midnattstimmans fått ordet som i dag på morgonen betingats, och ropen på proposition redan blifvit högljudda, skall jag icke yttra många ord, — ehuru åtskilliga anteckningar af denna diskussion dertill kunde föranleda — utan inskränka mig till att yrka bifall till den föredragna punkten, samt derjemte kan jag ej underlåta uttala min förvåning öfver huru olika det är i år mot alla föregående; då frågan om landtförsvarets ordnande förehafts till afgörande, då har man alltid så väl från statsrådsbänken, som från dem som sjelfva benämna sig för intelligensen fått höra, huru nästan timmarna voro dyrbara, och olycksbringande med uppskofvet att ordna denna viktiga angelägenhet, och jag mins mycket väl ännu året 1871, då slutet nalkades och votering i likartad fråga som denna skulle företagas, hurusom då en högt stående man vädjade till förståndet om val af voteringssedel! Nu deremot sedan så många år derifrån förflutit synes farau vara ingen, och från det håll ropet högljudt om försvarets ordnande framhölls, påyrkas nu uppskof. Nå väl, jag finner häraf bekräftelse på hvad jag sjelf tänkte; men manne

icke det nu kan vara lika angeläget som då ordna det länge om-
tvistade försvaret? Man bör väl inte mista smaken derföre, att vi nu
i våra motioner framhållit en rättvis fördelning af bördorna, som på
samma gång försvaret förbättras också i samma mån fördyras, att
icke en enda folkklass förmå bära desamma. Skulle nu så vara, att
icke hela folket förmår bära bördorna, hvar skulle det då burit hän
med oss smärre hemmansegare, om något af de många förslag som
från regeringen framstälts hade blifvit antagna?

Jag skall icke upptaga Kammarens tid längre, ty jag vet att
redan allt är sagdt, som i frågan behöfver sägas, men jag har velat
uttala det jag som motionär och som svensk man med fosterländskt
hjerta önskar försvarsfrågans snara lösning, men på sådana grunder
att hela folket efter förmåga deltagar i kostnaden.

Om bifall till föredragna punkten anhålles.

Herr Hjelms: Jag begärde ordet för att få i protokollet antecknad
min ställning till frågan och hvarföre jag varit med bland de 102
motionärerne; äfvenså för att framlägga orsakerna, hvarföre jag icke
kan rösta för Utskottets förslag, sådant det nu föreligger, emedan
det är väsentligt olika mot den motion, som ligger till grund för det-
samma och älven utgör en underbyggnad till den afskyvärda lott-
ningen, men då nu Första Kammaren fattat sitt beslut, afslagit frågan,
och Herrarne här redan en god stund ropat på proposition afstår jag
från ordet. Derföret vill jag dock säga: de tal här hållits hafva icke
 varit några graftal öfver kompromissen. Den lefver och den kommer
att lefva.

Herr Sjö: Vid behandlingen af denna för vårt land så viktiga
fråga om vårt försvarsväsendes ordnande och underhåll har man här
i Kammaren hört, att man icke vill biträda hvad Utskottet härom
föreslagit, just derför att grundskatterna och indelningsverket i sam-
manhang dermed skola afskrifvas. Jag beklagar, att denna åsigt
ännu skall göra sig gällande. Man får säga hvad man säga vill, så
är dock sant att, så orättvist det varit och är, att jordbruket, lan-
dets modernäring, nästan ensam eller åtminstone till största delen fått
vidkännas de stora uppoffringar, som ärligen hittills gjorts för vårt
försvar, lika rättvist anser jag det vara att var och en svensk med-
borgare efter rättvisa grunder, nu då det fordras ett starkare försvar
deltager härutinnan, ty, mine Herrar, hvar och en af oss och, jag tror
mig ej säga för mycket, hvar och en af svenska folket vill hafva ett
försvar, på det man må kunna skydda sig för en fiendes förskräck-
liga härjningar inom våra landamären, och när vi, som jag tror, här-
uti äro enige, hvarför då icke vilja ingå på rättvisa och billiga grun-
der för vårt försvars ordnande och underhållande, men beklagligt nog
blifva de personer, som åberopa rättvisa och billighet, i så fall af en
viss samhällsklass hänade och beskylda för krass egennyttia, ja till
och med för landsförräderi; men hvad man änu må beskylla rust- och
rotehållare för, så är dock sant att dessa hafva ett privilegium, det
nemligen att, när de enligt knektekontrakten utgöra sina skyldigheter,
icke allenast de själiva utan deras söner och tjenare, som på gär-

*Angående
landförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Angående
landt-försva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

darne bo, äro frie från all sorts utskrifning; likväl har under ständsriksdagarne adel, prästerskap och borgare, utan att taga afseende till de emellan Konung och allmoge upprättade kontrakt påtvingat rust- och rotehållare ett onus, som de, som förut nämnts, varit befriade ifrån, nemligen beväringsskyldigheten, och att så är, vet hvar och en af oss; dock skulle jag helst önskat att ej behöfva återropa hvarken detta eller annat, utan blott rättvisa i beskattning till såväl vårt försvar som i öfrigt, samt gamla orättvisa beskattningssätt rättade. För om man sålunda blifver likställd, så tror jag äfven att svenska folket skall vara villig till att åtaga sig ett starkare försvar, och att det detta är, derom tror jag de motioner, som från majoriteten i denna Kammare till detta års Riksdag ingifvits, böra vittna, då man uti dem lofvat så mycket, så att jag för min del verkligt tvekat på huru landets befolkning och tillgångar skola kunna fullgöra hvad man sålunda lofvat; men blott för att få gamla tvister afgjorda har man gått till det yttersta, detta åtminstone hvad mig beträffar. Jag skulle därför nu helst sett, att man broderligt räckte hvarandra vänskapens hand, nu då vi se att tiden är inne att med allvar gripa verket an och rusta oss till ett med våra tillgångar förenligt, på rättvisa grunder byggt försvar; och om vi så göra så skall icke när faran står för dörren någon enskild individ eller särskild samhällsklass kunna missnöjd framträda och säga, att försvarsorganisationen hvilat tungt på en enda samhällsklass, utan hvar och en vara eniga och villiga till stora och med vårt lands tillgångar förenliga uppoffringar.

En ärad talare på Göteborgsbanken yttrade, att de 102 genom framläggandet af sitt arméförslag velat tillgodose jordbruket allt för mycket, i det de vilja hafva såväl indelningsverk som grundskatter afskrifna. Ja man kan väl så tycka, men då ej rust- och rotehållare förneka att fortfarande utgöra dessa onera, så framt de få efter knektekontrakten bibehålla sina deri försäkrade rättigheter, så synes mig denna beskyllning vara oberättigad. Hvad angår grundskatterna, så utgöra dessa sammanfattningar af en mängd särskilda skatter, som efter hand blifvit lagda på jorden, samt företrädesvis på krono- och skattejorden; en mindre del deraf hvilat med halfva beloppet äfven på allmänna frälset. Dessa skatter hafva till största delen varit bevilningar, som vid möten eller riksdagar för olika ändamål särskildt för hvarje gång blifvit åtagna, men slutligen öfvergått till fasta afgifter, hvilka pålades allmogen under medlet af 1600-talet. Detta skedde dock sällan godvilligt utan sålunda att bönderne vid riksdagarne öfverröstades af de andre då öfvermäktiga stånden, eller också utgjordes skatternas betalande i vissa penningebelopp för tillfället en lättnad, i förhållande till det oregelbundna och godtyckliga upptagandet in natura af hårda eller oärliga uppbördsmän. Då man undersöker om räntans eller grundskatternas rätta ursprung, äro de ej annat än tillfälliga skatter, såsom Landtägsgården, som påbjöds första gången af Erik XIV för danska kriget. Så beviljades Byggnadshjelpen, Salpeterhjelpen, Boskapspenningen och Akerskatten, Skjutsfärdspenningarne, Dagsverkspenningar, med mera hvilket allt för tillfälliga behof utgått, och sedermera när allmogen begärde att befrias för dessa skatter, synnerligast landtägsgården, äfvensom de till

krigshjelp beviljade extraordinarie räntorne, så resolverades helt enkelt derå den 26 November 1660, att alldenstund bemälte skatt uti Kronones böcker vore och uti så många år hade varit uppförd och antecknad, funne Kongl. Maj:t intet skäl att allmogen derifrån befrias skulle. Allt nog, derför att dessa skatter voro uti kronans böcker antecknade, blef sådant som motiv för att de skulle bibehållas, om änskönt detta, uti såväl juridiskt som moraliskt hänseende var orätt. Utaf ifrågavarande skatter hade så väl adeln som städernas befolkning sin del, fast dessa sedermera befriats för att dem utgöra. Jag frågar eder, mine Herrar, huru eder tyckes om en sådan beskattning varit rättvis eller icke, då man, som jag redan nämnt, befriat dem som i första hand skolat bära sin del deraf samt sedermera lagt både den och mera på den jordbrukande befolkningen, hvilken nu nästan dignar af de många bördor som dem pålagts; detta om detta. Nästan samtliga, som yttrat sig emot nu föreliggande förslag, hafva ock haft som skäl för afslag, att man enligt samma ej kan få på frivillighetens väg så stort antal stamsoldater som föreslagits, äfvensom att ej garanti finnes för att få medel för att aflöna denna stam; mig synes som om detta må vara till väsentlig del besvaradt uti föreslagen lag om upprätthållande af härens stamtrupp, der det i § 2 heter: Stamsoldat skall anskaffas genom frivilligt åtagande och mot den aflöning, som kan blifva erforderlig; och då man är tillförsäkrad om medel för att aflöna stamtruppen, måtte det väl gå lika bra för staten att anskaffa soldater som det varit för rote- och rusthållare, så framt man ej, som det tyckes, vill fastläsa indelningsverket vid jorden ännu hårdare än hvad nu är fallet, och då ej rust- och rotehållare vid svåra tillfällen kunna rekrytera, de då med höga viten sådant skola åläggas; detta tror jag ej vore politiskt klokt; för kan ej staten rekrytera, då Riksdagen till aflöning och öfning beviljar medel, kan man väl ej heller med skäl fordra, att enskilde personer, som i öfrigt tryckas af stora skatter, skola kunna göra det. Jag märker, att Herrarne vid denna sena timma på aftonen äro otåliga och så fort som möjligt vilja hafva slut på saken, jag vill derför ock lofva att icke blifva långvarig, utan sluta med att yrka bifall till den föredragna punkten med den af Herr Nils Larson framlagda redaktionsförändring, och får derjemte gifva tillkänna att jag kommer till att rösta för förslaget med undantag af mom. g, deri jag i stället sluter mig till den af Herrar Key med flere utskottsledamöter från denna Kammare afgifna reservation; och jag gör detta af de skäl, att jag anser, det vårt försvar blifver starkt, grundskatternas och indelningsverkets afskrifning berättigad samt äfven af den orsak att man, efter 11 års strider, nu bör enas om ett förslag. Skulle ej Kammarens ledamöter nu vilja enas om detta förslag, så att det samma vinner Riksdagens bifall; ja, då är väl åtminstone de 104, som förliden riksdag voterade för det i denna Kammare då godkända skrifvelseförslag, och de 102, som i år underskrifvit de motioner, utaf hvilka detta förslag kommit, fria från sina förbindelser, och man måtte väl ej längre understå sig till att utkasta sådana beskyllningar, som att man är nihilist och att man på sin fana skrifvit försvarsvägran.

Andra Kammarens Prot. 1878. N:o 53.

4

*Angående
landtöfsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

Jag för min del anser man bör antaga föreliggande förslag, och må skulden för hvad komma kan hvila öfver dem, som afslå detsamma.

Herr Bergius: Jag anhåller att få tillkännagifva, att jag funnit förslaget, i det skick det nu befinnes, sådant, att jag icke kan gifva detsamma min röst. Jag skulle väl kunnat rösta för förslaget med den af Herr Hedin antydda ändring, förutsatt dock att rättvisa bebeskattningsgrunder kunde i sammanhang dermed genomföras, men då jag af diskussionen tyckt mig finna, att detta icke låter sig göra, nödgas jag yrka afslag å förslaget i dess helhet.

Herr Danielsson: Jag afstår från ordet och instämmer hufvudsakligen uti det yttrande, som Herr Carl Ifvarsson afgifvit.

Herr Samuel Jonsson: Jag skall inskränka mig till att endast yrka bifall till Utskottets förslag. Med anledning af ett yttrande af en bland motsidans talare på förmiddagen, hade jag tänkt nu inlägga min protest, men afstår derifrån för närvarande för att — såsom Herr Carl Anders Larsson — en annan gång genmäla honom.

Herr Torpadie: De starka ropen på proposition nödga mig att för närvarande afstå från ordet. Jag inskränker mig alltså till att instämma med Herrar Hæggström och Anders Svensson i Lösen i deras yttranden.

Herr Anders Persson: Oaktadt det är fjerde gången under min korta riksdagsmannatid, som försvarsfrågan förelegat till behandling, utan att närmare än medelst tillkännagifvande huru mitt votum komme att utfalla jag deri yttrat mig, vill jag dock nu vid denna sena timma icke upptaga tiden, ehuru jag tänkt yttra mig något utförligare i frågan, utan afstår från ordet och förenar mig med Herr Ola Andersson i hans yttrande.

Herr Per Larsson: Jag hade visserligen tänkt yttra mig i frågan, men till följd af de starka ropen på proposition afstår jag derifrån och ber endast få yrka bifall till Utskottets förslag med undantag af mom. g, dervid jag förenar mig med reservanterne från denna Kammare.

Herr Behmer: Jag skall endast bedja att få till protokollet antecknad, att jag i frågan intager samma ståndpunkt som de, hvilka ännu hålla på vår indelte soldat. Då nu föreliggande förslag, som med sina väsentliga brister är oantagligt, med nödvändighet förr eller senare leder till 1875 års förslag, och jag aldrig vill med min röst, medelbart eller omedelbart, bidra till antagande af det system, som deri innefattas, är det naturligt att vid en blifvande votering mitt »nej» faller i urnau.

Herr Ehrenborg: Efter en tvekan, må hända större än vid något föregående tillfälle under min icke så korta riksdagsmannatid, får jag

förklara att, stäld i nödvändigheten att med min röst afgöra, huruvida nu föreliggande bidrag till de förenade frågornas lösning skall såsom ett Riksdagens beslut framläggas inför Konungen eller icke, jag skulle finna ett betänkligare ansvar vara förenadt med förslaget förkastande än med bifall till detsamma, för hvilket sistnämnda jag för min del ändtligen beslutit mig.

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

Herr Östling: Det har redan blifvit så mycket yttradt i denna fråga, att jag för närvarande inskränker mig till det uttalande, att jag icke kan biträda detta förslag, hufvudsakligen af det skäl, att grundskatternas afskrifning fordrats såsom vilkor för försvarets ordnande, samt emedan jag icke anser den grund, som här hjudes för den erforderliga stammens bildande och fortvaro, vara betryggande. Jag är icke någon vän af lottningssystemet, i synnerhet icke af den supplementarlottning, som jag anser blifva en följd af förslaget antagande. Dessutom hyser jag för min del den uppfattning, att antagandet af en *värfvad* stam skulle inom landet mötas af ett alluänt ogillande.

Herr Königsfeldt: Jag har begärt ordet, icke för att förlänga den redan förut vidlyftiga diskussionen, utan blott för att tillkännagifva att jag, på de skäl som redan blifvit af flere föregående talare anförda, icke kan lemna min röst åt det föreliggande förslaget.

Herr Lundberg: På grund af hvad i hufvudsakliga delar anmärkts mot förevarande förslag och med särskildt afseende derå, att vid antagandet af härordningsförslaget fästats såsom vilkor grundskatternas afskrifning, utan att ens föreslagits någon annan skatte-reglering eller något sätt för åstadkommande af de stora summor, som skulle erfordras till följd af antagandet af ifrågavarande förslag, finner jag mig icke kunna till detsamma lemna mitt bifall.

Herr P. E. Andersson i Siggeboda: Jag yrkar helt enkelt afslag på frågan, hufvudsakligen af samma skäl, som anfördes af Herr Hæggström i gårdagens förmiddagsplenum.

Herr Sven Andersson i Plöninge. Jag vill endast tillkännagifva, att jag, i olikhet med den siste talaren, kommer att rösta för bifall till förslaget, med den af reservanterne från Andra Kammarens ledamöter föreslagna förändring. Då jag detta gör, må ingen föreställa sig, det jag önskar hvarken uppsättande eller tillvaron af stora arméer, enär jag i dem ser folkens största så väl moraliska som ekonomiska plåga på jorden, utan därför att jag vet, att, om förslaget bifalles, en orättvist pålagd börda aflyftes från dem, som redan allt för länge tvingats bära densamma, samt rättvisa grunder för beskattning och jemlikhet uppstå.

Jag yrkar bifall till det föreliggande förslaget.

Herr Grefve von Rosen: Jag hade begärt ordet endast för att

Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)

gifva tillkänna, det jag på förut anförda skäl kommer att rösta mot förslaget.

Herr Ekman: På de af Herr Hæggström anförda skäl yrkar jag afslag på förslaget.

Öfverläggningen förklarades slutad. Derunder hade, beträffande den under föredragning varande *inledningen till Utskottets hemställan i punkten 1*, blifvit yrkadt dels bifall, dels afslag, dels ock att det förslag måste antagas, som Herr Nils Larson framställt. Herr Talmannen gaf propositionen i enlighet med dessa yrkanden samt fann svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till Herr Nils Larsons förslag. Votering blef begärd, i anledning hvaraf, och sedan till kontraproposition antagits yrkandet på afslag, en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som, med anledning af Särskilda Utskottets hemställan i nu föredragna del af första punkten i Utlåtandet N:o 1, vill,

att Kammaren vid sina beslut angående härordningen och den allmänna värnpligten fäster såsom vilkor, dels att Kamrarne fatta sammanstående beslut om grundskatternas samt rustnings- och roteringsbördans afskrifning och om ändring i de delar af allmänna bevillningen samt kommunalförfattningen, som Utskottet haft att behandla, dels ock att dessa beslut varda tillämpade samtidigt med införande af en ny härordning och att krigslagarne varda ändrade i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de åsichter, Kammaren genom sitt beslut om underdånig skrifvelse i ämnet uttalat,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Omröstningen företogs och utföll med 104 ja mot 82 nej; varande alltså beslut fattadt i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Herr Almén begärde ordet och yttrade: Herr Talman! Mine Herrar! Vid denna, den första och måhända enda riksdag, som jag torde komma att bevista, hade jag icke ämnat besvåra Kammaren med något yttrande, men jag anhåller nu, med anledning af omröstningens utgång, att få anmäla min reservation emot det fattade beslutet, och tillåter mig beledsaga denna min reservation med ett citat ur en gammal romersk skald: »O mentes hominum insanas; O pectora cæca.»

Herr Brodén: På skäl, som under diskussionen blifvit af flera talare angifna, har jag icke kunnat godkänna det förslag till härordning, det Särskilda Utskottet framlagt, och får nu vid den utgång, voteringen fått, vördsamt anmäla min reservation.

*Angående
landtförsva-
rets ord-
nande.
(Forts.)*

Afvenledes anmäldes reservation mot det fattade beslutet af Herrar Friherre *A. H. Fock*, *E. G. Boström*, Friherre *C. E. Fock*, *Hyllander*, *Hellgrén* och *Grape*.

Herr Hörnfeldt anförde: Då jag under diskussionen hört uttalas, att Utskottets förslag skulle innefatta så stora afvikelser från motionärernes, att man förmodat det möjligen en och annan bland motionärerne sjelfva ej skulle vara benägne att godkänna Utskottets hemställan, så får jag härmed tillkännagifva, att jag för min del röstat för bifall till Utskottets förslag.

I anseende till den långt framskridna tiden, uppsköts den vidare föredragningen af Särskilda Utskottets förevarande utlåtande till nästa sammanträde; och åtskildes Kammarens ledamöter klockan $\frac{1}{4}$ 12 på natten.

In fidem
Gustaf Westdahl.